

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Η σεξουαλική δουλεία: μια πρόκληση για την Ευρώπη

ΓΚΩΓΚΟΥ ΧΑΡΟΥΛΑ

Ξ2012071



ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

Μ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Φ. ΚΑΡΛΑΦΤΗ-ΜΟΥΡΑΤΙΔΗ

Κέρκυρα, 2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα πτυχιακή παρουσιάζεται το θέμα της ανθρώπινης εμπορικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Περιληπτικά, η σκληρή πραγματικότητα της ανθρώπινης διακίνησης, κυρίως των παιδιών και των γυναικών.

Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στους λόγους και στα κριτήρια επιλογής του θέματος, σύμφωνα με τους στόχους του Ιδρύματος Scelles, με βασικό σκοπό την ενημέρωση κι ευαισθητοποίηση του κοινού και των δημόσιων αρχών και την ενίσχυση της προσπάθειας κατάργησης της ανθρώπινης εκμετάλλευσης για εμπορικούς σκοπούς. Επιπλέον, αναφέρονται έννοιες όπως η πορνεία και η παράνομη διακίνηση μεταναστών με στόχο την αποσαφήνιση των όρων και την καλύτερη κατανόηση του προβλήματος της ανθρώπινης εκμετάλλευσης. Παρουσιάζονται οι τρόποι και τα μέσα ελέγχου των θυμάτων και τέλος, ο βασικός λόγος αναστολής στην προσπάθεια καταστολής και κατάργησης της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση. Με μία λέξη η διαφθορά.

Το ζήτημα που διακυβεύεται είναι η ελευθερία του ατόμου υπό το νομικό πρίσμα των εθνικών νομοθεσιών των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος της εργασίας είναι η ενημέρωση και η διάδοση βασικών γνώσεων για το πρόβλημα της σύγχρονης δουλείας.

Λέξεις κλειδιά: η εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση, η πορνεία, η διακίνηση ανθρώπων, η διεθνής εγκληματικότητα, το παράνομο εμπόριο, η διαφθορά, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η εκμετάλλευση παιδιών, η ανισότητα, οι διακινητές.

PRELIMINAIRE

Définition du cadre général d'étude

Les thèmes abordés

Pourquoi l'exploitation sexuelle commerciale ?

L'objet de ce livre est de traiter les aspects juridiques de l'exploitation sexuelle commerciale en Europe. L'expression *exploitation sexuelle commerciale* englobe différents phénomènes : la prostitution, la traite des êtres humains à des fins d'exploitation sexuelle, le tourisme sexuel et la pornographie infantile¹. Une telle approche permet d'appréhender juridiquement le phénomène d'exploitation sexuelle dans sa globalité, tant dans ses aspects transnationaux que dans ses spécificités.

Le critère fondamental de cette sélection repose sur l'aspect commercial de l'exploitation sexuelle. La notion d'exploitation sexuelle à des fins commerciales ne se réduit pas à la transaction « acte sexuel contre de l'argent », mais concerne tous les avantages, de quelque nature qu'ils soient (l'offre de cadeaux, la fourniture de repas, de vêtements, etc.), dont pourrait bénéficier la personne exploitée.

Le choix de ces thèmes répond aux objectifs mêmes de la fondation Scelles : informer et sensibiliser le public et les pouvoirs publics au problème de l'exploitation sexuelle. L'objectif de cette étude est de fournir un outil de travail permettant de mieux comprendre cette problématique à l'échelon européen, sur le plan de la criminologie et du droit. Elle est destinée aux acteurs de la société civile, aux pouvoirs publics, aux journalistes, aux chercheurs et à toute autre personne intéressée.

Cette étude est basée sur différentes sources : recherches bibliographiques (livres, études, rapports, presse...), textes législatifs officiels, recherche documentaire sur Internet. En outre, des questionnaires ont été envoyés, dans tous les pays étudiés, à des associations et à des autorités officielles ; des entretiens téléphoniques ont également été effectués sur la base de ces questionnaires.

Définition des notions

- **La prostitution**

Une tentative de définition de la prostitution est indispensable à ce stade. Il est communément admis que la prostitution consiste à livrer son corps contre l'argent, mais cette définition ne reflète pas toute la réalité. Cette notion doit pouvoir s'appliquer à des personnes prises individuellement.

Il appartient à chaque Etat de la définir. Une minorité d'Etats européens disposent dans leurs textes de lois d'une telle définition. En son absence, il appartient à la jurisprudence d'y pouvoir.

¹ Selon l'ONG ECPAT ; la notion d'exploitation sexuelle commerciale comprend également les mariages précoces ou mariages forcés. Il s'agit dans ce cas de mariages d'enfants et d'adolescents de moins de dix-huit ans. Cette problématique ne sera pas abordée dans cette étude.

Bien que la formulation varie d'un pays à l'autre, tous les Etats s'accordent sur trois critères de définition de la prostitution : le contact sexuel, la rémunération et la nature répétée ou habituelle de l'activité :

« - le contact sexuel : cette notion de contact sexuel est plus large que celle d'acte sexuel. Le fait de rémunérer une femme pour pratiquer la masturbation ou certains actes accomplis au cours de prétendus massages « thaïlandais » ou « californiens » peut être considéré devant les tribunaux comme un acte de prostitution ;

« -la rémunération : cette notion ne se limite pas à la simple rémunération monétaire mais peut être étendue à n'importe quel bénéfice économique ;

« - la nature répétée ou habituelle de l'activité.

« En l'absence de définition légale, il arrive que les tribunaux prennent quelques libertés par rapport à cette base. Si les deux premiers restent immuables, la notion d'habitude n'est pas toujours retenue par les tribunaux qui peuvent définir des actes de prostitution isolés (afin de définir un délit de proxénétisme)². »

• La traite des êtres humains

Il existe de nombreuses définitions de la traite des êtres humains. Certaines associent trafic de personne en vue de leur exploitation et trafic illicite de migrants, tandis que d'autres distinguent nettement les deux phénomènes.

Le premier protocole additionnel à la Convention des Nations unies contre la criminalité transnationale organisée visant à prévenir, réprimer et punir la traite des êtres humains, en particulier des femmes et des enfants³ définit comme l'organisation de la migration légale ou illégale de personnes même consentantes, en vue de leur exploitation : « L'expression traite des personnes désigne le recrutement, le transport, l'hébergement ou l'accueil de personnes, par la menace ou le recours à la force ou à d'autres formes de contrainte, par l'enlèvement, fraude, tromperie, abus d'autorité ou d'une situation de vulnérabilité, ou par l'offre ou l'acceptation de paiements ou d'avantages pour obtenir le consentement d'une personne ayant autorité sur une autre aux fins d'exploitation. L'exploitation comprend au minimum, l'exploitation de la prostitution d'autrui ou d'autres formes d'exploitation sexuelle, le travail ou les services forcés, l'esclavage ou les pratiques analogues à l'esclavage, la servitude ou le prélèvement d'organes⁴.

Concernant l'exploitation de la prostitution, les travaux préparatoires ont précisé que ce texte s'applique quel que soit le régime juridique appliqué dans les Etats à ce phénomène. Il admet qu'il puisse exister une distinction entre la prostitution forcée et la prostitution volontaire pour des personnes adultes exerçant une activité dans l'industrie du sexe. Cette définition de la traite des êtres humains est en effet valable, que le pays réglemente (autrement dit admette), interdise ou considère la prostitution comme une atteinte à la dignité de la personne. Dans le cas où la migration aurait été

² Fondation Scelles, La Prostitution adulte en Europe, éd. Erès, 2002, p. 13.

³Adopté le 15 novembre 2000, p. 17-18.

⁴ Article 3 du protocole additionnel à la Convention des Nations unies sur la criminalité transnationale organisée, visant à prévenir, réprimer et punir la traite des personnes, en particulier des femmes et des enfants.

volontaire dans le but d'exercer une activité sexuelle, cette hypothèse relève du protocole additionnel à la convention des Nations unies contre la criminalité transnationale organisée, relatif cette fois au trafic illicite de migrants.

C'est la question de la liberté de la personne prostituée qui est en jeu. Pour certains Etats, la prostitution n'est jamais consentie, alors qu'elle peut résulter d'un libre choix pour d'autres. Ces différentes conceptions entraînent des conséquences tant juridiques qu'éthiques. Il s'agit notamment de savoir si la contrainte doit ou non être prouvée et si l'on peut valider un libre choix de la part de personnes se trouvant dans un état d'extrême pauvreté ou dans une situation de particulière vulnérabilité.

La convention Europol de 1995 distingue les filières d'immigration clandestine et celles de la traite des êtres humains. L'immigration clandestine concerne les actions qui visent à faciliter délibérément, dans un but lucratif, l'entrée, le séjour ou la mise au travail sur le territoire des Etats membres de l'Union européenne, en violation des réglementations et des conditions applicables dans les Etats. La traite des êtres humains, quant à elle, est le fait de soumettre une personne au pouvoir réel et illégal d'autres personnes en usant de violences ou de menaces ou en abusant d'un rapport d'autorité ou de manœuvres en vue notamment de se livrer à l'exploitation de la prostitution d'autrui, à des formes d'exploitation et de violences sexuelles à l'égard des mineurs ou au commerce lié à l'abandon d'enfants.

Elle se distingue du trafic illicite de clandestins sur plusieurs points⁵.

La traite des êtres humains n'implique pas nécessairement, on l'a vu, un franchissement de frontières, alors que c'est le cas du trafic illicite de migrants. Par ailleurs, en cas de passage de frontières, celui-ci peut-être tout à fait légal (titre de voyage en règle) contrairement au trafic de clandestins. Le trafic illicite des migrants relève d'une démarche personnelle et volontaire, même si le transport s'effectue bien souvent dans des conditions dangereuses et dégradantes. Dans le cas de la traite des êtres humains, la victime n'a pas donné, dans la plupart des cas, son consentement. Si elle l'a fait, ce consentement n'est pas valable dans la mesure où il aura été obtenu par la contrainte, la violence ou la tromperie.

La traite des êtres humains suppose, outre, le déplacement de la victime, son exploitation dans le lieu de destination, générant des profits illicites pour les trafiquants. Cette notion d'exploitation est absente de la définition du trafic illicite de migrants, le lien entre le migrant et le passeur prenant fin à l'arrivée dans le pays de destination.

La distinction réside également dans le fait que le trafic illicite de migrants constitue un crime contre l'Etat alors que la traite des êtres humains est un crime contre les individus, en violation des droits de l'homme. Par conséquent, alors que les Etats sont invités à adopter des mesures de protection et d'assistance en faveur des victimes de la traite, les personnes faisant l'objet du trafic de migrants sont passibles d'expulsion, dans des conditions respectant leur dignité et leur sécurité. Le protocole visant à prévenir, réprimer et punir la traite des êtres humains engage les Etats à envisager l'adoption de mesures permettant aux victimes de rester sur le territoire à titre temporaire ou permanent, alors que le protocole contre le trafic illicite de migrants leur demande d'accepter, sans retard injustifié ou déraisonnable, et de faciliter le retour du

⁵ United Nations Organization for drugs and crime prevention <http://www.unodc.org>.

migrant qui est son ressortissant ou qui a le droit de résider à titre permanent sur son territoire au moment du retour.

Si la traite des êtres humains et le trafic illicite de migrants sont des notions bien distinctes, ces deux formes de criminalité présentent néanmoins des caractéristiques communes entretenant la confusion entre ces deux phénomènes : les réseaux criminels empruntent les mêmes itinéraires et utilisent dans les deux cas des papiers d'identité falsifiés; Les personnes interceptées aux contrôles des frontières sont considérées comme des clandestins, alors même qu'elles auraient été victimes de la traite des êtres humains. Les passeurs de clandestins peuvent avoir recours à des méthodes telles que la force et la contrainte, de sorte que ce trafic peut quasiment être assimilé à la traite d'êtres humains. Sur ce point, des examens médicaux pratiqués sur des victimes iraniennes qui ont eu recours aux services de passeurs, ont révélé que certaines avaient été contraintes de donner un rein au réseau criminel afin de payer leur voyage⁶. Il est vrai que les migrants doivent verser des sommes énormes pour leur passage. Tous ne sont pas à mesure de s'acquitter de la totalité avant le départ : ils ne paient qu'une avance et se trouvent contraints de rembourser leur dette une fois arrivés dans le pays de destination. Ils sont alors exposés à toute forme d'exploitation, le paiement en nature cité ci-dessus n'étant qu'un exemple parmi tant d'autres.

Mais, au-delà de ces similitudes, la confusion résulte du fait que les réseaux criminels de traite des êtres humains entretiennent des liens avec les réseaux criminels d'immigration clandestine. En effet, « la traite des personnes se caractérise par une succession d'actions, dont un déplacement géographique. Ces actions peuvent être exécutées par différentes personnes ou groupes. L'étape du franchissement de frontières peut se dérouler en toute légalité (entrée sur le territoire sous couvert d'un visa touristique), ou bien en utilisant les filières d'immigration clandestine. Il est vrai que le trafic de migrants peut dégénérer en traite des personnes, mais rarement l'inverse⁷ ».

Les moyens de contrôle lors de la phase d'exploitation

La violence est un moyen de pression fréquemment utilisé par les trafiquants pour maintenir les victimes dans une situation de soumission. Les groupes criminels albanais sont réputés pour cela. La menace de représailles sur la famille restée au pays est une autre façon d'obliger la victime à garder le silence et être docile. Les moyens utilisés dans certaines filières reposent moins sur la violence que sur les pratiques traditionnelles : Jean-Michel Colombani, chef de l'Office central pour la répression de la traite des êtres humains, précise que, dans le cas de la filière nigérienne, les trafiquants qui achètent des filles à leurs parents avec qui ils passent des contrats, se rendent ensuite chez le sorcier avec des objets souillés appartenant à la victime. Ainsi se crée entre le proxénète et la prostituée un lien utilisant la menace d'un sortilège sur les membres de sa famille⁸, le meilleur moyen pour maintenir une emprise sur les victimes africaines.

⁶ CCEM, *Traite des êtres humains, phénomène, législation, assistance*, mars 2002, disponible sur www.esclavagemoderne.org.

⁷ Georgina Vaz Cabral, *Les formes contemporaines d'esclavage dans six pays de l'Union européenne*, IHESI, Collection Etudes et recherches, janvier 2002, p. 26-27.

⁸ Amely-James Koh Bela, *La Prostitution africaine en Occident*, <http://www.afrik.com>.

L'isolement de la victime, avec l'interdiction totale de contact avec sa famille, ses amis ou tout autre personne qui ne fasse pas partie du "clan", la dépossession de ses papiers d'identité, le fait d'être dans un pays dont elle ne connaît pas la langue, contribue à la placer dans une situation de dépendance vis-à-vis de son agresseur. Par ailleurs, dans la plupart des pays d'Europe de l'Ouest, les victimes devront faire face à l'animosité ou au rejet de la part de la population locale, ce qui ne les encouragera pas à chercher une aide auprès d'une quelconque autorité officielle dans le cas où elles tenteraient d'échapper à l'emprise du réseau⁹. D'autant que les trafiquants cherchent généralement à montrer qu'ils entretiennent de bonnes relations avec un membre de la police, ce qui dissuadera définitivement les de s'adresser aux forces de l'ordre¹⁰.

Une nouvelle méthode peut venir compléter la stratégie : l'amélioration des conditions de vie des victimes, ainsi que le versement d'une rémunération régulière aussi faible soit-elle. Une somme de 100 à 300 euros représente, en effet, montant non négligeable lorsque l'on sait que cet argent est envoyé dans les pays d'origine où le niveau de vie est très faible. Dans certains cas, notamment au Kosovo, les filles se voient même accorder l'autorisation d'avoir un fiancé (qui doit, cependant, être un client du bar). Elles ont ainsi l'autorisation de passer du temps avec lui, qui assure le rôle de protecteur, à condition qu'elles continuent de se prostituer. Mais dans beaucoup de cas, le fiancé fait lui aussi partie du groupe criminel. L'avantage d'un tel système est que la victime ne se perçoit plus elle-même comme une victime.

Toute cette organisation atteste de la capacité d'adaptation permanente du crime organisé, qui ne manque pas d'ingéniosité pour s'assurer les meilleures garanties de succès, mais celui-ci ne saurait être atteint sans la complicité de certains agents.

LA CORRUPTION, CONDITION INDISPENSABLE A LA TRAITE

Pour assurer la sécurité de leurs trafics illégaux, les criminels n'hésitent pas à investir des sommes importantes dans la corruption, et tentent même d'infiltrer les administrations.

Transparency International définit la corruption comme "l'abus de pouvoir reçu en délégation à des fins privées". Les éléments de la corruption sont donc les suivants : " l'abus de pouvoir, à des fins privées (donc ne profitant pas nécessairement à la personne abusant du pouvoir, mais incluant aussi bien les membres de sa proche famille, ou ses amis), un pouvoir que l'on a reçu en délégation (qui peut donc émaner du secteur privé comme du secteur public)".

Conclusion

Toutes les organisations européennes son perçu le besoin d'une approche globale de la lutte contre la traite des êtres humains. L'Organisation pour la sécurité et

⁹IOM counter-trafficking service, opus cité p. 29.

¹⁰ *Ibid.*

la coopération en Europe (OSCE)¹¹ a aussi peu à peu développé une telle approche de la lutte contre la traite des êtres humains. Le respect des droits de l'homme, le soutien socio-économique aux Etats en difficulté, l'encouragement à la répression sont autant de domaines d'action de l' OSCE. En outre, depuis la chute du mur de Berlin, son rôle concerne également la restauration de la stabilité dans les régions touchées par la guerre- guerre, comme nous l'avons vu, facteur d'aggravation de la traite des êtres humains -, la consolidation de la démocratie, la prévention des conflits et le désarmement. L'Organisation tente d'atteindre ces buts en multipliant entre les Etats participants les échanges en matière économique, mais également scientifique et technologique.

Cette nouvelle démarche est le signe de l'émergence d'une réelle volonté politique des Etats de lutter contre l'exploitation sexuelle commerciale. Les réticences demeurent néanmoins nombreuses. Le spectre de l'immigration est toujours présent, avec pour conséquence des limites nombreuses à la protection des victimes. Les Etats peinent encore à voir les victimes de la traite comme des personnes à qui l'on a retiré le plus fondamental de leur droit : le respect de leur dignité. Ces victimes restent des migrantes indésirables dont les Etats européens veulent à tout prix se protéger. La rédaction des textes juridiques européens actuels reflète ces craintes. Le consensus étant de mise, les dispositions adoptées au niveau européen imposent un minimum de contraintes aux Etats. Le projet de convention du Conseil de l'Europe sur l'action contre la traite des êtres humains reflète cette volonté des Etats de préserver leur souveraineté face à des questions qui touchent au domaine sensible de l'immigration, et surtout de l'immigration illégale, auxquelles les Etats européens sont confrontés. Dans sa rédaction actuelle, le texte présente un inconvénient majeur en ce qu'il laisse une marge d'appréciation très importante aux Etats pour l'application de ces dispositions. Il ne s'agit pas de noircir le tableau, mais plutôt de remettre les éléments d'analyse dans la perspective des droits de l'homme, comme le rappelle le préambule du projet. Les gouvernants devraient profiter de la dynamique actuelle pour aller encore plus loin dans cette démarche positive.

En revanche, l'action contre l'exploitation sexuelle des enfants fait moins l'objet de controverses. Il existe un véritable consensus sur la particulière vulnérabilité des enfants. Les évolutions se font progressivement, mais en tout état de cause, l'enfant est mieux protégé.

CONCLUSION

L'exploitation sexuelle commerciale est une violence faite aux personnes les plus vulnérables, en particulier, les femmes et les enfants. Plus sévèrement touchées par la pauvreté, les discriminations et la violence, ces personnes sont des proies faciles pour les criminels en tous genres. La prostitution, la traite des êtres humains à des fins d'exploitation sexuelle, le tourisme sexuel et la pornographie infantile se développent sur ce terreau favorable. Des hommes, des femmes et des enfants sont réduits à l'état

¹¹ L'OSCE, créée en 1975 sous l'appellation de Conférence sur la sécurité et la coopération en Europe (CSCE), comprend cinquante-cinq pays, à savoir : les membres de l'UE, les républiques issues de l'ex – URSS, les Etats-Unis et le Canada.

d'objets sexuels, vendus et exploités sur le marché mondial du sexe. L'exploitation sexuelle commerciale a atteint un niveau de développement alarmant. Loin d'être résiduelle, elle est un phénomène de masse qui se développe dans un contexte de mondialisation libérale. " Tout se vend et tout s'achète#, est la devise de la société contemporaine. Le corps humain comme toute autre marchandise peut faire l'objet de transaction commerciale, au mépris du respect dû à la personne humaine. Ce libéralisme à outrance repousse les limites de la violence, de la cruauté et de la barbarie. Les pratiques les plus extrêmes se développent, stimulées par une production croissante de matériels pornographiques, violents et par la publicité qui perpétue l'image de la femme objet. Des enfants et des femmes sont violés, torturés sexuellement et parfois même tués (les *snuff movies*). Des femmes se voient contraintes aux pratiques sexuelles les plus avilissantes. Les victimes de la traite des êtres humains sont exploitées dans des conditions proches de l'esclavage. Elles se voient refuser le droit le plus précieux d'être considérées et traitées avec humanité. Selon Phil Williams, ce trafic d'êtres humains présente un avantage indéniable comparé à d'autres trafics illégaux : l'investissement initial ou les coûts de départ pour le recrutement et le transport sont faibles comparés aux profits que l'on peut attendre. Les femmes et les enfants sont des marchandises "durables" et peuvent être utilisés aussi longtemps qu'ils rapportent. L'exploitation des femmes et des enfants pour la pornographie infantile est devenue beaucoup plus facile et moins coûteuse avec la possibilité de reproduire et de distribuer des images numériques à très bas coût¹². Par ailleurs, la répression n'est pas à la hauteur de l'ampleur du phénomène : les amendes sont très faibles et les poursuites sont souvent négligées, sporadiques ou inexistantes.

Face à la gravité de la situation, les Etats doivent affirmer avec force que l'exploitation sexuelle représente une atteinte à la dignité de la personne humaine et une violation des droits de l'homme. L'exploitation sexuelle pose le problème de l'égalité entre les hommes et femmes. Elle est le reflet d'une société patriarcale qui véhicule une vision masculine de la relation sexuelle, caractérisée par les rapports de force. L'exploitation sexuelle est aussi la conséquence des inégalités persistantes entre riches et pauvres. La désintégration des structures économiques et sociales des pays de l'Est avec la chute du communisme et la féminisation de la pauvreté, poussent les migrantes à fuir leur pays en quête d'un "eldorado", représenté à leurs yeux par le modèle occidental. L'exploitation sexuelle trouve, en partie, ses racines dans ces causes profondes. Le combat contre la pauvreté, pour la démocratie et l'Etat de droit sont des enjeux essentiels de la lutte contre l'exploitation sexuelle. Il faut donner à ces migrants de bonnes raisons de ne pas quitter leur pays pour d'autres destinations où les attendent la souffrance et la désillusion.

Les trafiquants d'êtres humains, les proxénètes et les pédophiles profitent de ce commerce odieux. Les consommateurs ne sont pas non plus sans responsabilité. Ceux-ci bénéficient d'une surprenante clémence. Sans demande, ce marché du sexe n'aurait pas de raison d'exister. L'exploitation sexuelle ne fait que répondre aux lois mercantiles de l'offre et de la demande. Il est urgent de placer la problématique de la demande au centre des débats publics. La question de la responsabilité des clients de la prostitution suscite bien des controverses. La Suède est le seul pays européen à avoir mesuré l'enjeu de cette nouvelle approche de la lutte contre l'exploitation sexuelle commerciale. Elle considère la prostitution comme une violence faite aux femmes. En conséquence, la personne prostituée doit être traitée comme une victime, en revanche depuis une loi de

¹² Phil Williams (Ed), *Illegal immigration and commercial sex : the new slave trade*, 1999, p. 4.

1999, les clients de la prostitution enfantine et adulte sont passibles de poursuites pénales. Cette prise de position courageuse a un avantage normatif plus que répressif. Elle pose le principe que le corps de l'autre n'est pas à vendre. Cette loi est approuvée par le 80% de la population. Le gouvernement suédois s'est en effet donné les moyens de faire comprendre le sens de ce nouveau dispositif. Il a investi d'importantes sommes dans des programmes d'information destinés à la population, mais aussi dans l'aide aux personnes prostituées et la formation des différents intervenants, notamment la police et la justice. Ce système n'est pas parfait, mais il ouvre de nouvelles perspectives dans le domaine de l'action contre la traite des êtres humains, en recentrant le débat sur les victimes et non plus sur les seuls criminels. Les détracteurs de la loi diront que celle-ci n'a fait que déplacer le phénomène vers les pays voisins. Quoi qu'il en soit, ce nouveau dispositif porte ses fruits, la Suède attire moins les trafiquants (comparativement aux autres pays européens), seulement 200 à 500 femmes sont victimes de la traite chaque année en Suède, alors que l'on estime ce chiffre à 17000 pour la Finlande¹³. Le « modèle suédois » devrait être une source d'inspiration pour les autres pays européens en ce qu'il aborde le problème de l'exploitation sexuelle de manière globale.

Aux mains de la criminalité organisée, le marché de l'exploitation sexuelle se mondialise. Par ailleurs, les nouvelles technologies, de plus en plus utilisées par les pédophiles et les trafiquants transcendent les frontières et offrent des garanties d'anonymat aux criminels. Face à une criminalité transnationale et sournoise, les organisations européennes doivent constituer le cadre d'une action globale, multidisciplinaire et coordonnée contre l'esclavage sexuel. La réactivité et l'ingéniosité des criminels exigent de la part des Etats européens un véritable effort d'harmonisation des législations nationales et un renforcement de leur coopération. Certes, ils condamnent unanimement l'exploitation sexuelle des enfants, mais des réformes pénales restent encore à faire pour grand nombre d'entre eux. La lutte contre l'exploitation sexuelle commerciale des enfants suppose que les mineurs soient protégés de la prostitution et de la pornographie jusqu'à l'âge de 18 ans. Or, certains Etats européens retiennent parfois un âge inférieur. Dans le domaine de la lutte contre la pornographie enfantine, il est urgent qu'ils incriminent la simple possession de matériel pornographique ainsi que la pornographie virtuelle.

De manière générale, tous les Etats européens devraient introduire dans leur droit pénal une incrimination spécifique de la traite calquée sur la définition du protocole sur la traite des êtres humains additionnel à la convention des Nations unies contre la criminalité transnationale organisée. La lutte contre la traite des êtres humains à des fins d'exploitation sexuelle ne peut être dissociée du combat contre la prostitution et pour la dignité des personnes. Ceux qui militent pour la reconnaissance professionnelle de l'activité prostitutionnelle affirment que la légalisation de la prostitution permet de mieux contrôler le milieu et donc de combattre la traite des êtres humains. Mais les études montrent que les pays favorables à l'exercice de cette activité sont des destinations privilégiées de la traite des êtres humains à des fins d'exploitation sexuelle. Selon une étude de la London Metropolitan University, la légalisation de la prostitution a engendré une augmentation des trafics. En Australie, dans l'Etat de Victoria, la police estime qu'il y a quatre fois plus de bordels clandestins que de maisons closes légales. Aux Pays-Bas, la prostitution des enfants a considérablement augmenté.

¹³ Julie Bindel and Liz Kelly, *A critical examination of responses to prostitution in four countries : Victoria, Australia, Ireland, the Netherlands and Sweden*, Child and women abuse studies unit, London metropolitan university, 2003.

L'ONG Child Right Organisation, à Amsterdam, évalue à 15000 le nombre d'enfants prostitués, essentiellement des filles, soit 11000 de plus qu'en 1996. En effet, « L'approche fondée sur le concept du "travail du sexe", préconisée parfois avec les meilleures intentions du monde, est une utopie dangereuse. Tel un "chant de sirènes", le discours séduisant qui affirme que la décriminalisation totale de la prostitution donnerait plus de pouvoir aux prostituées et leur permettrait d'améliorer leur sort ne repose sur aucun fondement empirique. La notion même d'*empowerment* des prostituées, à travers la normalisation de leur exploitation, n'est qu'un écran de fumée cachant les réalités pénibles de la prostitution¹⁴ ». La prostitution institutionnalise et encourage les rapports de violence et de domination sexuelle. Elle accrédite l'idée que l'accès au corps humain d'autrui est une "prestation de service". Payer, cela signifie pouvoir tout se permettre, nier les relations interpersonnelles. La prostitution est malheureusement un fait de société associé à une rhétorique perverse et à des stratégies d'emprise.

La lutte contre la traite des êtres humains doit être abordée de manière globale en replaçant le débat dans la perspective de la défense des droits de l'homme. Cela suppose une réorientation des actions déjà mises en place dans le cadre de la lutte contre la traite des êtres humains. En effet, le problème devrait être abordé non plus seulement sous l'angle sécuritaire et répressif, mais aussi sur le plan de l'aide et de la protection des victimes, du soutien socio-économique aux pays d'origine. L'accent doit davantage être mis sur la prévention et la sensibilisation de l'opinion publique. Ce ne sont pas tant les réformes législatives qui importent, que les moyens effectifs que se donnent les Etats de lutter contre l'exploitation sexuelle. Pour cela, il faut une réelle volonté politique en faveur du respect de la personne humaine et des droits de l'homme. Les gouvernants européens doivent se doter des moyens à la hauteur de leurs discours de bonnes intentions. Les textes législatifs ne doivent pas seulement exister mais ils doivent aussi être appliqués. Les criminels profitent du climat de quasi-impunité des crimes liés à l'exploitation sexuelle. Les Etats européens n'ont pris conscience que très récemment de la gravité de la situation et de la nécessité de réagir. La lutte contre l'exploitation sexuelle soit être considérée comme l'un des combats prioritaires des organisations européennes, doublé d'un véritable engagement des Etats au niveau national. Elle nécessite un engagement de chaque instant pour l'égalité des droits et contre les injustices.

Nos sociétés démocratiques doivent relever ce défi avec force et conviction et combattre les préjugés et les mythes qui entourent ce commerce sexuel. Doit-on accepter la prostitution sous prétexte qu'elle est le "plus vieux métier du monde" ? Certainement pas, l'exploitation sexuelle est une nouvelle forme d'esclavage. L'accepter serait nier les progrès réalisés depuis l'abolition de l'esclavage au XIXe siècle. Aussi, nous ne devons pas nous résigner et tolérer ces pratiques dangereuses comme une fatalité. Nous ne devons pas considérer ce combat comme une utopie, mais comme un combat pour l'avenir, et ne jamais oublier que "toute société qui prétend assurer aux hommes la liberté, doit commencer par leur garantir l'existence¹⁵.

¹⁴ Yolande Geadah, *La Prostitution : un métier comme un autre ?*, Vlb, 2003.

¹⁵ Léon Blum.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικό πλαίσιο του θέματος

Ζητήματα προς εξέταση

Γιατί η επιλογή της σεξουαλικής εκμετάλλευσης;

Στόχος του παρόντος βιβλίου είναι η παρουσίαση των νομικών πτυχών της εμπορικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης στην Ευρώπη. Ο όρος "εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση" περιλαμβάνει διάφορα φαινόμενα : την πορνεία, τη σωματεμπορία με σκοπούς σεξουαλικής εκμετάλλευσης, το σεξουαλικό τουρισμό και την παιδική πορνογραφία¹. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει τη νομική προσέγγιση του ως όλου, των υπερεθνικών πτυχών του και των ιδιαιτεροτήτων του.

Βασικό κριτήριο της επιλογής του θέματος είναι η εμπορευματοποίηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Η χρήση του συγκεκριμένου όρου δεν περιορίζεται μόνο στην περιγραφή της διεκπεραίωσης της "σεξουαλικής πράξης έναντι χρηματικού ποσού". Αφορά όλα τα πιθανά οφέλη οποιασδήποτε μορφής (προσφορά δώρου, παροχή γευμάτων, ρούχων κλπ.), των οποίων δέκτης θα μπορούσε να είναι το άτομο που αποτελεί αντικείμενο εκμετάλλευσης.

Η επιλογή αυτών των θεμάτων αντιστοιχεί στους στόχους του ιδρύματος Scelles: η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού και των δημόσιων αρχών για το πρόβλημα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Ο στόχος της παρούσας μελέτης είναι να αποτελέσει ένα μέσο για να κατανοήσουμε καλύτερα αυτό το πρόβλημα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στα πλαίσια της εγκληματολογίας και του δικαίου. Απευθύνεται στους παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών, τις δημόσιες αρχές, τους δημοσιογράφους, τους ερευνητές και οποιονδήποτε ενδιαφέρει το συγκεκριμένο ζήτημα.

Η μελέτη αυτή βασίζεται σε διάφορες πηγές : βιβλιογραφικές αναζητήσεις (βιβλία, έρευνες, αναφορές, τύπος), επίσημα νομοθετικά κείμενα, ντοκιμαντέρ έρευνας στο διαδίκτυο. Επιπλέον, στάλθηκαν ερωτηματολόγια σε όλες τις χώρες, που θα αναφερθούν στην παρούσα μελέτη, σε ενώσεις και σε επίσημες αρχές. Με βάση τα ερωτηματολόγια αυτά, πραγματοποιήθηκαν και τηλεφωνικές συνεντεύξεις.

Ορισμός των όρων

- **Η πορνεία**

¹ Σύμφωνα με την ΜΚΟ ECPAT, η έννοια της εμπορικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης περιλαμβάνει επίσης τους γάμους σε μικρή ηλικία ή τους καταναγκαστικούς γάμους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορά γάμους παιδιών και εφήβων κάτω των 18 ετών. Αυτό το ζήτημα δε θα συζητηθεί σε αυτήν τη μελέτη.

Ήδη σε αυτό το στάδιο είναι απαραίτητη μια προσπάθεια ορισμού της πορνείας. Θεωρούμε ευρέως πως η πορνεία συνίσταται στο να προσφέρει κάποιος το σώμα του έναντι χρηματικού ποσού, όμως αυτός ο ορισμός δεν ανταποκρίνεται απόλυτα στην πραγματικότητα αυτής της έννοιας, αν ληφθεί υπόψη μεμονωμένα.

Εναπόκειται σε κάθε κράτος να καθορίσει την έννοια. Η μειοψηφία των ευρωπαϊκών κρατών διαθέτει έναν τέτοιο ορισμό στους νόμους της. Εν απουσία ενός ορισμού εναπόκειται στη νομολογία να προσφέρει έναν ορισμό.

Παρόλο που η έννοια διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα, όλα τα κράτη συμφωνούν στα τρία κριτήρια του ορισμού της πορνείας: η σεξουαλική επαφή, την ανταμοιβή και επαναλαμβανόμενη ή καθιερωμένη φύση της πράξης:

« - Η σεξουαλική επαφή: η έννοια της σεξουαλικής επαφής είναι ευρύτερη. Η αμοιβή μίας γυναίκας για να αυνανιστεί ή να προχωρήσει σε άλλες πράξεις υπό το πρόσχημα των δήθεν μασάζ (των λεγόμενων ταϊλανδέζικων ή καλιφορνέζικων μασάζ) θα μπορούσε να θεωρηθεί ως εκπόρνευση ενώπιον των δικαστηρίων.

« - Η αμοιβή: αυτή η έννοια δεν περιορίζεται σε μια απλή χρηματική αποζημίωση αλλά μπορεί να επεκταθεί σε οποιαδήποτε μορφή οικονομικού οφέλους.

« - Η επαναλαμβανόμενη ή η καθιερωμένη φύση της πράξης.

« Εν απουσία νομικού ορισμού, τα δικαστήρια λαμβάνουν κάποιες ελευθερίες για το εν λόγω θέμα. Εάν τα δύο πρώτα κριτήρια δεν αλλάζουν, η έννοια της συνήθειας δε λαμβάνεται πάντα υπόψη από τα δικαστήρια, τα οποία βέβαια μπορούν να ορίσουν μεμονωμένα μια πράξη ως εκπόρνευση (ώστε να χαρακτηρίσουν ένα αδίκημα ως μαστροπεία² .»

- **Εμπορία ανθρώπων**

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την εμπορία ανθρώπων. Ορισμένοι συσχετίζουν τη διακίνηση ανθρώπων που αποσκοπεί στην εκμετάλλευση τους με την παράνομη μετακίνηση μεταναστών. Άλλοι διακρίνουν σαφώς τα δύο φαινόμενα.

Το πρώτο πρόσθετο πρωτόκολλο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος, για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων (ιδιαίτερα των γυναικών και των παιδιών³) , ορίζει ως διακίνηση τη νόμιμη ή παράνομη μετανάστευση ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευσή τους, ακόμη κι αν οι ίδιοι είναι πρόθυμοι. «Η έκφραση εμπορία ανθρώπων αφορά τη στρατολόγηση, τη μεταφορά, την προσφορά κατοικίας ή τη υποδοχή ατόμων με απειλές ή τη χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, όπως η απαγωγή, η απάτη, η εξαπάτηση, η κατάχρηση εξουσίας, ή μια κατάσταση όπου το άτομο είναι ευάλωτο ή με την προσφορά ή αποδοχή πληρωμών ή προτερημάτων για να εξασφαλιστεί η συναίνεση του προσώπου που έχει εξουσία πάνω σε ένα άλλο με σκοπό την εκμετάλλευσή του. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την πορνεία ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την καταναγκαστική εργασία ή υπηρεσίες, τη

² Fondation Scelles, *La Prostitution adulte en Europe*, éd. Erès, 2002, p. 13.

³ Όπως υιοθετήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2000.

δουλεία ή παρόμοιες πρακτικές με αυτήν, την παροχή δωρεάν εργασίας ή την αφαίρεση οργάνων⁴ ».

Όσον αφορά την εκμετάλλευση της πορνείας, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που ακολουθείται από το κάθε κράτος, οι προπαρασκευαστικές εργασίες έδειξαν ότι το παραπάνω κείμενο ισχύει. Γίνεται αποδεκτό ότι μπορεί να υπάρξει διάκριση μεταξύ της καταναγκαστικής πορνείας και της εκούσιας για τους ενήλικες που εργάζονται στη βιομηχανία του σεξ. Πράγματι αυτός ο ορισμός της εκμετάλλευσης ανθρώπων ισχύει. Είτε η χώρα ρυθμίζει (με άλλα λόγια παραδέχεται), είτε απαγορεύει είτε εξετάζει την πορνεία ως μια προσβολή προς την αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Στο πρόσθετο πρωτόκολλο της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του οργανωμένου εγκλήματος, σχετικό αυτή τη φορά με την παράνομη διακίνηση μεταναστών, διακρίνεται η περίπτωση όπου η μετανάστευση θα μπορούσε να είναι εθελοντική, με σκοπό να υπάρξει οποιαδήποτε σεξουαλική δραστηριότητα.

Το ζήτημα που διακυβεύεται είναι η ελευθερία του ατόμου. Για ορισμένα κράτη δεν υπάρχει ποτέ πορνεία με συναίνεση, ακόμη κι αν πρόκειται για ελεύθερη επιλογή κάποιων ατόμων. Λόγω αυτών των διαφορετικών αντιλήψεων, προκύπτουν συνέπειες τόσο νομικές όσο και ηθικές. Πρέπει να γνωρίζουμε κυρίως, αν ο εξαναγκασμός πρέπει ν' αποδειχθεί ή όχι, καθώς κι αν μπορούμε να δεχθούμε την ελεύθερη επιλογή ενός ατόμου που βιώνει καταστάσεις ακραίας φτώχειας ή βρίσκεται σε κάποια ιδιαίτερα ευάλωτη θέση.

Το 1995, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση της διαφοροποιεί τα δίκτυα παράνομης μετανάστευσης από τα δίκτυα της εμπορίας των ανθρώπων. Με σκοπό το κέρδος, η παράνομη μετανάστευση αφορά τις πράξεις που στοχεύουν στο να διευκολυνθούν σκόπιμα η είσοδος, η παραμονή ή η εξασφάλιση εργασίας στο έδαφος των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παραβιάζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις νομοθετικές ρυθμίσεις και τους όρους που ακολουθούνται σ' αυτά. Ως εμπορία ανθρώπων βέβαια, ορίζεται η υπαγωγή του ατόμου στην πραγματική και παράνομη εξουσία άλλων προσώπων, με την κακοποίηση ή τη χρήση απειλών, ή μέσω της εκμετάλλευσης σχέσεων εξαρτήσεως ή τεχνασμάτων, με σκοπό ιδίως την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων, την εκμετάλλευση και άσκηση σεξουαλικής βίας κατ' ανηλίκων ή τη διενέργεια εμπορίου συνδεδεμένου με την εγκατάλειψη παιδιών.

Αυτό το εμπόριο διαφοροποιείται από το παράνομο εμπόριο μεταναστών σε πολλά σημεία⁵.

Η εμπορία ανθρώπων δεν περιλαμβάνει αναγκαστικά τη διέλευση συνόρων, όπως είδαμε, σε αντίθεση με την παράνομη διακίνηση μεταναστών. Εξάλλου, αντίθετα με την παράνομη μετανάστευση, σε περίπτωση διέλευσης συνόρων, αυτή μπορεί να είναι εντελώς νόμιμη (νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα). Η παράνομη διακίνηση μεταναστών εξαρτάται από μια προσωπική κι εθελοντική παρακίνηση, ακόμη κι αν η μεταφορά συχνά πραγματοποιείται υπό επικίνδυνες κι αντίξοες συνθήκες. Όσον αφορά τη σωματεμπορία, τις περισσότερες φορές, το θύμα δε δίνει τη συγκατάθεσή του σ'

⁴ Άρθρο 3 του συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το διακρατικό οργανωμένο έγκλημα, που αποσκοπεί στην πρόληψη, καταστολή και επιβολή κυρώσεων για την ανθρώπινη διακίνηση και ιδίως, των παιδιών και γυναικών.

⁵ United Nations Organization for drugs and crime prevention <http://www.unodc.org>.

αυτή. Ακόμη, βέβαια, κι αν δόθηκε συγκατάθεση, δε θεωρείται έγκυρη, εφόσον εξασφαλίστηκε με απειλές, κακοποίηση ή εξαπάτηση.

Η εμπορία των ανθρώπων προϋποθέτει, εκτός από τη μετακίνηση του θύματος, την εκμετάλλευσή του στον τόπο προορισμού, αποφέροντας παράνομα κέρδη στους διακινητές. Αυτή η έννοια της εκμετάλλευσης δε βρίσκεται στον ορισμό της παράνομης μετανάστευσης, εφόσον η σχέση μετανάστη-διακινητή ολοκληρώνεται με την άφιξή του πρώτου στον επιθυμητό προορισμό.

Η διάκριση των δύο φαινομένων βασίζεται επίσης στο ότι η παράνομη μετακίνηση μεταναστών συνιστά ένα έγκλημα κατά της έννομης τάξης. Απεναντίας, η εμπορία των ανθρώπων συνιστά έγκλημα κατά του ατόμου, καταπατώντας τα ανθρώπινα δικαιώματά του. Συνεπώς, τα κράτη καλούνται να θεσπίσουν μέτρα προστασίας και βοήθειας προς τα θύματα της σωματεμπορίας και τα άτομα που ερευνήθηκαν για την παράνομη μετακίνησή τους είναι τιμωρητέα με απέλαση, υπό συνθήκες που σέβονται την αξιοπρέπειά και την ασφάλειά τους. Το πρωτόκολλο που αποσκοπεί στην πρόληψη, καταστολή και την επιβολή ποινών για σωματεμπορία δεσμεύει τα κράτη να προβλέπουν την υιοθέτηση μέτρων που θα επιτρέπουν στα θύματα να παραμείνουν προσωρινά ή μόνιμα, ενώ το Πρωτόκολλο ενάντια στην παράνομη διακίνηση μεταναστών δεσμεύει τα κράτη να τους δεχθούν χωρίς καθυστέρηση και να διευκολύνουν την επιστροφή του μετανάστη, είτε είναι υπήκοος του κράτους, είτε έχει απλά το δικαίωμα να κατοικεί στα εδάφη του κράτους, για το χρονικό διάστημα επαναπατρισμού του.

Παρότι η εμπορία των ανθρώπων και η παράνομη διακίνηση μεταναστών είναι δύο έννοιες πολύ διακριτές, οι δύο μορφές εγκληματικότητας παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά διατηρώντας λόγω αυτών μια σύγχυση μεταξύ των δύο αυτών φαινομένων: τα εγκληματικά δίκτυα ακολουθούν τα ίδια δρομολόγια. Επίσης και στις δύο περιπτώσεις, χρησιμοποιούνται πλαστά έγγραφα ταυτοποίησης. Τα άτομα που συλλαμβάνονται στους συνοριακούς ελέγχους θεωρούνται παράνομα ακόμα κι αν έχουν πέσει θύματα σωματεμπορίας. Οι λαθρομεταφορείς μεταναστών μπορεί να χρησιμοποιήσουν παρόμοιες μεθόδους, όπως η βία και οι απειλές, έτσι ώστε κι αυτό το λαθρεμπόριο μπορεί να είναι ισότιμο με αυτό της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Επ' αυτού, σε διεξαγωγή ιατρικών εξετάσεων στα θύματα από το Ιράν, τα οποία κατέφυγαν στις υπηρεσίες των λαθρομεταναστών, τα αποτελέσματα αποκάλυψαν πως ορισμένες γυναίκες είχαν εξαναγκαστεί να δώσουν ένα τους νεφρό στο εγκληματικό δίκτυο για να καλύψουν το ταξίδι τους⁶. Πράγματι οι μετανάστες οφείλουν να καταβάλουν τεράστια ποσά για το πέρασμά τους. Δεν είναι όλοι σε θέση να καταβάλουν το συνολικό ποσό πριν την αναχώρησή τους: πληρώνουν μόνο μια προκαταβολή και αναγκάζονται να εξοφλήσουν το χρέος τους μόλις φτάσουν στον προορισμό τους. Εκτίθενται λοιπόν σε κάθε μορφής εκμετάλλευση. Η πληρωμή σε είδος, που προαναφέρθηκε, δεν είναι παρά ένα παράδειγμα μεταξύ άλλων.

Αλλά, πέρα απ' αυτές τις ομοιότητες, η λανθασμένη ταύτιση των δύο οφείλεται στο γεγονός ότι τα εγκληματικά δίκτυα της ανθρώπινης εκμετάλλευσης διατηρούν δεσμούς μ' εκείνα της παράνομης μετανάστευσης. Συγκεκριμένα, " η εμπορία

⁶ CCEM, *Traite des êtres humains, phénomène, législation, assistance*, mars 2002, disponible sur www.esclavagemoderne.org.

ανθρώπων χαρακτηρίζεται από μια διαδοχή ενεργειών, εκ των οποίων, μια γεωγραφική μετατόπιση. Αυτές οι ενέργειες μπορούν να εκτελεστούν από διαφορετικά άτομα ή ομάδες ατόμων. Το βήμα της διέλευσης των συνόρων μπορεί να εκτυλίσσεται με απόλυτη νομιμότητα (είσοδος στη χώρα με την κάλυψη μιας τουριστικής βίζα), είτε μέσω της παράνομης μεταφοράς μεταναστών. Είναι πράγματι αλήθεια ότι η λαθραία μεταφορά μεταναστών μπορεί να εκφυλιστεί σε σωματεμπορία. Σπάνια όμως το αντίστροφο⁷.

Τα μέσα ελέγχου των θυμάτων κατά τη διάρκεια της εκμετάλλευσής τους

Η βία είναι ένα μέσο πίεσης που χρησιμοποιείται συχνά από τους σωματεμπόρους για να διατηρήσουν την υποταγή των θυμάτων. Οι εγκληματικές ομάδες από Αλβανία φημίζονται γι' αυτό. Η απειλή για αντίποινα στην οικογένεια του θύματος που διαμένει στη χώρα, είναι ένας άλλος τρόπος για να υποχρεωθεί το θύμα να παραμείνει σιωπηλό και να είναι υπάκουο. Σε μερικές περιπτώσεις, τα μέσα που χρησιμοποιούνται βασίζονται λιγότερο στη βία απ' ό,τι στις παραδοσιακές πρακτικές: ο Jean-Michel Colombani, επικεφαλής της Κεντρικής Υπηρεσίας για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, διευκρινίζει ότι στην περίπτωση της Νιγηρίας, οι σωματέμποροι αγοράζουν κορίτσια από τους γονείς τους, με τους οποίους κάνουν τις συμφωνίες. Στη συνέχεια, πηγαίνουν σ' ένα μάγο μαζί με αντικείμενα φθαρμένα από τη χρήση που ανήκουν στο θύμα. Έτσι, χρησιμοποιώντας την απειλή μιας κατάρας πάνω στα μέλη της οικογένειάς της, δημιουργείται ένας δεσμός ανάμεσα στο σωματέμπορο και την κοπέλα που θα εκδώσει. Το καλύτερο μέσο για τη διατήρηση του ελέγχου πάνω στα θύματα με καταγωγή από την Αφρική.

Η απομόνωση του θύματος, σε συνδυασμό με την απόλυτη απαγόρευση επαφής με την οικογένειά της⁸, τους φίλους της ή με οποιονδήποτε δεν είναι μέρος της "φυλής", η κατοχή των ταυτοτήτων τους, το γεγονός πως βρίσκεται σε μια χώρα χωρίς να γνωρίζει τη γλώσσα της συντελούν σε μια κατάσταση εξάρτησης με τον εκμεταλλευτή της. Επιπλέον, στις περισσότερες χώρες της δυτικής Ευρώπης, τα θύματα έρχονται αντιμέτωπα με την εχθρότητα ή την απόρριψη των ντόπιων κατοίκων της χώρας, κάτι που δεν τις ενθαρρύνει ν' αναζητήσουν τη βοήθεια οποιασδήποτε δημόσιας αρχής σε περίπτωση που θα προσπαθούσαν να διαφύγουν από την αιχμαλωσία του δικτύου⁹. Ειδικά όταν οι σωματέμποροι επιδιώκουν γενικά ν' αποδείξουν ότι διατηρούν καλές σχέσεις με ένα μέλος της αστυνομίας. Κάτι τέτοιο θ' αποθαρρύνει δια παντός τα θύματα από το ν' απευθυνθούν στις δυνάμεις ασφαλείας¹⁰.

Μια νέα μέθοδος έρχεται να συμπληρώσει τη στρατηγική τους: η βελτίωση των συνθηκών ζωής των θυμάτων, όπως για παράδειγμα, η τακτική καταβολή ενός πολύ μικρού μισθού. Το ποσό των 100 έως 300 ευρώ αντιπροσωπεύει στην πραγματικότητα ένα μη αμελητέο ποσό, εφόσον γνωρίζουμε ότι τα χρήματα αυτά θ' αποσταλούν στη χώρα καταγωγής του θύματος, όπου το βιοτικό επίπεδο είναι χαμηλό. Σε μερικές

⁷ Georgina Vaz Cabral, *Les Formes contemporaines d'esclavage dans six pays de l'Union européenne*, IHESI, Collection Etudes et recherches janvier 2002, p. 26-27.

⁸ Amely-James Koh Bela, *La prostitution africaine en Occident*. <http://www.afrik.com>.

⁹ IOM counter-trafficking service, opus cite p. 29.

¹⁰ Ο.π.

περιπτώσεις, κυρίως στο Κόσοβο, στα κορίτσια επιτρέπεται να αποκτήσουν έναν αρραβωνιαστικό (εντωμεταξύ, ο αρραβωνιαστικός πρέπει να είναι πελάτης). Έτσι, έχουν την άδεια να περάσουν χρόνο μαζί του. Εκείνος αναλαμβάνει το ρόλο του προστάτη, υπό την προϋπόθεση ότι οι κοπέλες θα συνεχίσουν να εκδίδονται. Βέβαια, σε πολλές περιπτώσεις, ο αρραβωνιαστικός είναι κι ο ίδιος μέλος της εγκληματικής ομάδας. Το πλεονέκτημα του συγκεκριμένου συστήματος είναι ότι το ίδιο το θύμα παύει να βλέπει τον εαυτό του ως θύμα.

Όλη αυτή η οργάνωση αποδεικνύει την ικανότητα της συνεχούς προσαρμογής του οργανωμένου εγκλήματος, από το οποίο δε λείπει η επινοητικότητα για την εξασφάλιση της μεγαλύτερης επιτυχίας. Μάλιστα, όλο αυτό δε θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς τη συνεργασία ορισμένων παραγόντων.

Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ, ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΩΜΑΤΕΜΠΟΡΙΑΣ

Για τη διασφάλιση των παράνομων διακινήσεών τους, οι εγκληματίες δε διστάζουν να επενδύσουν μεγάλα χρηματικά ποσά για τη διαφθορά του συστήματος κι επιπλέον, επιχειρούν να εισχωρήσουν και στις υπηρεσίες.

Ο Διεθνής Οργανισμός Διαφάνειας ορίζει τη διαφθορά ως «την κατάχρηση της ανατεθείσας εξουσίας για ιδιωτικούς σκοπούς». Τα στοιχεία της διαφθοράς είναι λοιπόν τα εξής: «η κατάχρηση εξουσίας για ιδιωτικούς σκοπούς (άρα, δεν επωφελείται απαραίτητα το άτομο που καταχράται την εξουσία του αλλά, περιλαμβάνονται και τα μέλη της οικογένειας του ή οι φίλοι του. Πρόκειται για εξουσία, η οποία του δόθηκε (μπορεί λοιπόν να πηγάει τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από το δημόσιο τομέα)».

Επίλογος

Όλες οι ευρωπαϊκές οργανώσεις έχουν αντιληφθεί την ανάγκη μιας σφαιρικής διεθνούς προσέγγισης για την καταπολέμηση της σωματεμπορίας. Όπως και ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)¹¹ ανέπτυξε σταδιακά μια ανάλογη προσέγγιση κατά της διακίνησης των ανθρώπων. Περαιτέρω τομείς δράσης του ΟΑΣΕ είναι κι ο σεβασμός των ανθρώπινων δικαιωμάτων, η κοινωνικο-οικονομική στήριξη σε κράτη που αντιμετωπίζουν δυσκολίες και η προαγωγή της καταστολής. Επιπλέον, μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, ανέλαβε και την αποκατάσταση σταθερότητας σε περιοχές που επλήγησαν από τον πόλεμο. Ο πόλεμος, όπως έχουμε δει, είναι επιβαρυντικός παράγοντας στον αγώνα κατά της σωματεμπορίας. Ο ΟΑΣΕ ανέλαβε επίσης την εδραίωση της δημοκρατίας, την επίλυση συγκρούσεων και τον αφοπλισμό. Ο Οργανισμός επιχειρεί την εκπλήρωση αυτών των στόχων αυξάνοντας, μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών, την ανταλλαγή σε οικονομικό αλλά και σε επιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο.

Αυτή είναι η νέα συμβολική προσέγγιση της ύπαρξης μιας πραγματικής πολιτικής βούλησης εκ μέρους των κρατών για τον αγώνα κατά της σεξουαλικής

¹¹ Ο Οργανισμός ΟΑΣΕ (OSCE στο πρωτότυπο), δημιουργήθηκε το 1975 υπό την ονομασία Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), στον οποίο συμμετείχαν πενήντα πέντε χώρες, συγκεκριμένα: τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ, οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς.

εκμετάλλευσης. Ωστόσο, η απροθυμία πολλών εξακολουθεί πάντα να υπάρχει. Το φάσμα της μετανάστευσης συνεχίζεται, όπως πάντα, με αποτέλεσμα την ύπαρξη πολλαπλών περιορισμών για την προστασία των θυμάτων. Τα κράτη ακόμα δυσκολεύονται να δουν τα θύματα της σωματεμπορίας ως ανθρώπους από τους οποίους έχουν στερήσει το πιο θεμελιώδες δικαίωμά τους: το σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους. Αυτά τα θύματα παραμένουν ανεπιθύμητοι μετανάστες, τους οποίους τα ευρωπαϊκά κράτη θέλουν να προστατεύσουν με κάθε κόστος. Η σύνταξη σημερινών ευρωπαϊκών νομικών κειμένων αντικατοπτρίζει αυτές τις ανησυχίες. Η κοινή αντίληψη που υπάρχει, οι διατάξεις που έχουν θεσπιστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο επιβάλλουν ελάχιστους περιορισμούς στα κράτη. Το σχέδιο σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση ενάντια στην εμπορία των ανθρώπων αντικατοπτρίζει αυτή τη δέσμευση των κρατών: τη διαφύλαξη της κυριαρχίας τους ενάντια σε θέματα που επηρεάζουν τον ευαίσθητο τομέα της μετανάστευσης· κυρίως τον τομέα της παράνομης μετανάστευσης, την οποία αντιμετωπίζουν τα ευρωπαϊκά κράτη. Στη σημερινή διατύπωση του το άρθρο παρουσιάζει ένα σημαντικό πλεονέκτημα, επειδή αφήνει σημαντικό περιθώριο εκτίμησης στα κράτη για την εφαρμογή αυτών των διατάξεων. Το ζήτημα δεν είναι η μεγαλοποίηση της κατάστασης, αλλά μάλλον η εμπεριστατάωση της όλης ανάλυσης με γνώμονα τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως υπενθυμίζει το προοίμιο του σχεδίου. Οι κυβερνώντες θα έπρεπε ν' αξιοποιήσουν τη δυναμική που έχει αναπτυχθεί, ώστε να κάνουν περισσότερα θετικά βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση.

Αντιθέτως, η αντιμετώπιση της παιδικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης είναι λιγότερο αμφιλεγόμενη. Υφίσταται πραγματική συναίνεση στην ιδιαίτερη ανάγκη προστασίας των παιδιών. Οι εξελίξεις γίνονται σταδιακά, αλλά σε κάθε περίπτωση, το παιδί προστατεύεται περισσότερο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση είναι μια πράξη βίας κατά των πλέον ευπαθών ανθρώπων, ιδίως των γυναικών και των παιδιών. Αυτοί οι άνθρωποι που έχουν πληγεί σφοδρότερα από τη φτώχεια, τις διακρίσεις και τη βία, αποτελούν εύκολους στόχους για κάθε λογής εγκληματία. Σ' αυτό το πρόσφορο έδαφος αναπτύσσονται η πορνεία, η εμπορία των ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση, ο σεξουαλικός τουρισμός και η παιδική πορνογραφία. Άντρες, γυναίκες και παιδιά χρησιμοποιούνται ως σεξουαλικά αντικείμενα, πωλούνται αποτελώντας αντικείμενα εκμετάλλευσης στην παγκόσμια αγορά του σεξ. Η εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση αναπτύσσεται φθάνοντας σ' ένα δυσοίωνο επίπεδο. Αντί να υπάρξει λύση, παραμένει ένα μαζικό φαινόμενο που αναπτύσσεται μέσα σε μια φιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση. «Όλα πωλούνται κι όλα αγοράζονται» είναι το σύνθημα της σύγχρονης κοινωνίας. Το ανθρώπινο σώμα, όπως και κάθε άλλο εμπόρευμα, μπορεί να γίνει αντικείμενο εμπορικής συναλλαγής περιφρονώντας την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αυτός ο υπερβολικός οικονομικός φιλελευθερισμός ξεπερνά τα όρια της βίας, της σκληρότητας και της βαρβαρότητας. Αναπτύσσονται οι πιο ακραίες πρακτικές, ενθαρρύνονται από την αυξανόμενη παραγωγή βίαιου πορνογραφικού υλικού και από τη διαφήμιση που διαιωνίζει την αντικειμενοποίηση της γυναίκας. Γυναίκες και παιδιά βιάζονται, δολοφονούνται (ταινίες "πρέζας", ταινίες ωμής βίας). Γυναίκες

εξαναγκάζονται στις πιο ταπεινωτικές πράξεις. Τα θύματα της σωματεμπορίας αποτελούν αντικείμενα εκμετάλλευσης σε συνθήκες ανάλογες με αυτές της δουλείας. Στερούνται το πιο πολύτιμο δικαίωμα: να λαμβάνονται υπόψη και να τους φέρονται με ανθρωπιά. Σύμφωνα με τον Phil Williams, αυτή η διακίνηση των ανθρώπων παρουσιάζει ένα αδιαμφισβήτητο προτέρημα συγκριτικά με άλλα παράνομα εμπόρια: η αρχική επένδυση ή το επενδυτικό κόστος για τη στρατολόγηση και τη μεταφορά είναι χαμηλά σε σύγκριση με τα αναμενόμενα κέρδη. Οι γυναίκες και τα παιδιά είναι εμπορεύματα "αειφόρα" και μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν εφόσον εκθέτονται./ εφόσον υπάρχει προσπορισμός κέρδους. Η εκμετάλλευση των γυναικών και των παιδιών για την παιδική πορνογραφία είναι πολύ ευκολότερη και λιγότερο δαπανηρή, εφόσον υπάρχει ένα πολύ μικρό κόστος¹². Επιπλέον, η επιβολή του νόμου δεν ανταποκρίνεται στο μέγεθος του φαινομένου: οι κυρώσεις είναι πολύ χαμηλές και οι διώξεις συχνά αμελούνται, είναι σποραδικές ή ανύπαρκτες. Εξαιτίας της σοβαρότητας της κατάστασης, τα κράτη οφείλουν να υποστηρίξουν έντονα πως η σεξουαλική εκμετάλλευση αντιπροσωπεύει την προσβολή της αξιοπρέπειας του ανθρώπου και την παραβίαση των δικαιωμάτων του. Η σεξουαλική εκμετάλλευση εγείρει το ζήτημα της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων. Είναι η αντανάκλαση μιας πατριαρχικής κοινωνίας που μεταδίδει το αντρικό όραμα της σεξουαλικής επαφής, το οποίο χαρακτηρίζεται από τις σχέσεις εξουσίας. Είναι επίσης η επίπτωση των επίμονων ανισοτήτων μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Η αποσύνθεση των οικονομικών και κοινωνικών δομών των χωρών του Ανατολικού Συνασπισμού, μετά την πτώση του κουμμουνισμού και την αύξηση της φτώχειας των γυναικών, ενθαρρύνει τους μετανάστες να εγκαταλείψουν τη χώρα τους προς αναζήτηση μιας Εδέμ, η οποία για εκείνους είναι το δυτικό πρότυπο. Σ' αυτά τα βαθύτερα αίτια έχει τις ρίζες της η σεξουαλική εκμετάλλευση μερικώς. Η μάχη κατά της φτώχειας για τη δημοκρατία και το Κράτος και για τον αγώνα ενάντια στη συγκεκριμένη εκμετάλλευση, αποτελεί μια ουσιώδη πρόκληση. Πρέπει να δοθούν επαρκείς λόγοι στους μετανάστες, ώστε να μην εγκαταλείψουν τη χώρα τους για άλλους προορισμούς, όπου τους περιμένουν ταλαιπωρία και αυταπάτες.

Από αυτό το ειδεχθές εμπόριο επωφελούνται οι διακινητές των ανθρώπων, οι μαστροποί και οι παιδόφιλοι. Οι καταναλωτές έχουν κι ίδιοι ευθύνη. Κι αυτοί επωφελούνται από μια επιείκεια που προκαλεί έκπληξη. Χωρίς τη ζήτηση, αυτή η αγορά του σεξ δε θα είχε κανένα λόγο ύπαρξης. Η σεξουαλική εκμετάλλευση απλά απαντά στους εμπορικούς νόμους της προσφοράς και της ζήτησης. Πρέπει επείγοντως να τεθεί ο προβληματισμός της ζήτησης στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης. Η υπευθυνότητα των πελατών αποτελεί αντικείμενο έντονων διαφωνιών. Η Σουηδία είναι η μόνη ευρωπαϊκή χώρα που υπολόγισε αυτή τη νέα προσέγγιση στον αγώνα ενάντια στην εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση. Κρίνει την πορνεία ως μια πράξη βίας κατά των γυναικών. Επομένως, το άτομο που εκδίδεται πρέπει ν' αντιμετωπίζεται ως θύμα, όμως, μετά τη ψήφιση νόμου το 1999, διώκονται ποινικά οι πελάτες της εκπόρνευσης παιδιών κι ενηλίκων. Αυτή η θαρραλέα τοποθέτηση έχει το πλεονέκτημα κανονιστικού χαρακτήρα κι όχι τόσο κατασταλτικού. Θεσπίζει την εξής αρχή: το σώμα του άλλου δεν είναι προς πώληση. Αυτός ο νόμος εγκρίθηκε από το 80% του πληθυσμού. Πράγματι, η σουηδική κυβέρνηση είχε τη δυνατότητα να κατανοήσει την ουσία αυτού του νέου συστήματος. Επένδυσε σημαντικά ποσά σε προγράμματα ενημέρωσης του

¹² Phil Williams (Ed), *Illegal immigration and commercial sex: the new slave trade*, 1999, p. 4.

κοινού, αρωγής προς τα άτομα που εκδίδονται και κατάρτισης όλων όσων ασχολούνται με το θέμα, κυρίως της αστυνομίας και της δικαιοσύνης. Το σύστημα αυτό δεν είναι τέλει, αλλά ανοίγει νέες προοπτικές στον τομέα δράσης κατά της διακίνησης των ανθρώπων, επικεντρώνοντας τη συζήτηση στα θύματα κι όχι μόνο στους εγκληματίες. Οι επικριτές του νόμου θα υποστηρίξουν ότι η μόνη αλλαγή με το συγκεκριμένο σύστημα είναι η μετακίνηση του φαινομένου στις γειτονικές χώρες. Εν πάση περιπτώσει, αυτό το νέο σύστημα αποδίδει καρπούς: η Σουηδία προσελκύει λιγότερους σωματεμπόρους (συγκριτικά με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες), μόλις 200 έως 500 πέφτουν θύματα της διακίνησης κάθε χρόνο στη χώρα, ενώ ο αριθμός των θυμάτων της Φινλανδίας¹³ υπολογίζεται γύρω στις 17.000. Το "σουηδικό πρότυπο" θα όφειλε να είναι πηγή έμπνευσης για τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες ως προς την αντιμετώπιση του προβλήματος της σεξουαλικής εκμετάλλευσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η αγορά της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παγκοσμιοποιείται μέσω του οργανωμένου εγκλήματος. Συν τοις άλλοις, οι νέες τεχνολογίες χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο από τους παιδόφιλους, οι διακινητές υπερβαίνουν τα σύνορα και εγγυώνται τη διασφάλιση της ανωνυμίας των εγκληματιών. Οι ευρωπαϊκές οργανώσεις οφείλουν να συγκροτήσουν ένα πλαίσιο συλλογικής, πολυκλαδικής και συντονισμένης δράσης ενάντια στη σεξουαλική δουλεία για την αντιμετώπιση μιας διακρατικής και συγκαλυμμένης εγκληματικότητας. Λόγω της ανταπόκρισης και της εφευρετικότητας των εγκληματιών, είναι επιτακτική η πραγματική προσπάθεια εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών εκ μέρους των ευρωπαϊκών κρατών και η ενίσχυση της συνεργασίας. Ασφαλώς και καταδικάζουν ομόφωνα τη σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών, όμως έχουν να γίνουν ακόμα ποινικές μεταρρυθμίσεις σε πολλά κράτη εξ' αυτών. Η καταπολέμηση της εμπορικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών προϋποθέτει ότι οι ανήλικοι θα προστατεύονται από την πορνεία και την πορνογραφία μέχρι την ηλικία των 18 ετών. Ωστόσο, ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη ορίζουν ένα χαμηλότερο όριο ηλικίας. Στον τομέα της καταπολέμησης της παιδικής πορνογραφίας πρέπει να ποινικοποιήσουν επειγόντως την απλή κατοχή πορνογραφικού υλικού, καθώς και την εικονική πορνογραφία.

Γενικά, όλα τα ευρωπαϊκά κράτη θα έπρεπε να εισάγουν στο ποινικό τους δίκαιο μια ειδική αξιόποινη πράξη του προτύπου της εμπορίας, σχετική με τον ορισμό του πρωτοκόλλου της εμπορίας ανθρώπων, ένα συμπληρωματικό πρωτόκολλο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών ενάντια στην οργανωμένη διακρατική εγκληματικότητα. Η καταπολέμηση της εμπορίας των ανθρώπων, με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση, δε μπορεί να εξεταστεί χωριστά από τον αγώνα κατά της πορνείας και υπέρ της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Όσοι αγωνίζονται για την επαγγελματική αναγνώριση της δραστηριότητας του εταρισμού δηλώνουν ότι η νομοθέτηση της πορνείας επιτρέπει τον καλύτερο έλεγχό της. Επομένως, διευκολύνεται κι ο αγώνας κατά της σωματεμπορίας. Βέβαια, οι μελέτες δείχνουν ότι οι ευνοϊκές προς την άσκηση της πορνείας χώρες είναι επίσης κύριοι προορισμοί της εμπορίας των ανθρώπων (με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση). Σύμφωνα με μια έρευνα του London Metropolitan University, η νομοθέτηση της πορνείας είχε ως

¹³ Julie Bindel and Liz Kelly, *A critical examination of responses to prostitution in four countries : Victoria, Australia, Ireland, the Netherlands and Sweden*, Child and women abuse studies unit, London metropolitan university, 2003.

αποτέλεσμα την αύξηση της διακίνησης. Στην Αυστραλία, στην πολιτεία της Βικτώρια, η αστυνομία εκτιμά πως υπάρχουν τέσσερις φορές περισσότεροι παράνομοι οίκοι ανοχής απ' ό,τι νόμιμοι. Στις Κάτω Χώρες, η πορνεία των παιδιών αυξήθηκε σημαντικά. Η ΜΚΟ "Child Right Organisation", στο Άμστερνταμ, εκτιμά τον αριθμό των παιδιών που εκδίδονται στις 15.000, κυρίως κορίτσια. Δηλαδή, 11.000 περισσότερα παιδιά από το 1996. Πράγματι, «η προσέγγιση που βασίζεται στην έννοια της "εργασίας του σεξ", κάποιες φορές προτείνεται έχοντας τις καλύτερες προθέσεις του κόσμου, είναι όμως μια επικίνδυνη ουτοπία. Η ελκυστική δήλωση που επιβεβαιώνει ότι η γενική αποποινικοποίηση της πορνείας θα έδινε περισσότερη δύναμη στα άτομα που εκδίδονται και θα τους επέτρεπε να βελτιώσουν την κατάστασή τους, δεν έχει καμία απολύτως εμπειρική βάση, είναι ένα παραμύθι. Ακόμα κι αν η έννοια της ενδυνάμωσης των εκδιδόμενων, μέσω της τυποποίησης της εκμετάλλευσής τους, δεν είναι παρά μια απάτη που κρύβει τη σκληρή πραγματικότητα της πορνείας¹⁴ ". Η πορνεία θεσμοποιεί κι ενθαρρύνει τις βίαιες επαφές και τη σεξουαλική κυριαρχία. Δημιουργεί την πεποίθηση ότι η πρόσβαση στο κορμί του άλλου είναι μια παροχή υπηρεσιών. Η πληρωμή αφήνει να εννοηθεί ότι όλα επιτρέπονται κι απορρίπτει τις διαπροσωπικές σχέσεις. Η πορνεία, δυστυχώς, είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που σχετίζεται με μια ρητορική εξαχρείωσης και με τις στρατηγικές εξουσίας.

Ο αγώνας κατά της εμπορίας των ανθρώπων πρέπει ν' αντιμετωπιστεί παγκοσμίως αντικαθιστώντας τη συζήτηση στο πλέγμα προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό συνεπάγεται τον αναπροσανατολισμό των δράσεων που έχουν ήδη λάβει χώρα στο πλαίσιο της καταπολέμησης της σωματεμπορίας. Πράγματι, το πρόβλημα θα έπρεπε να προσεγγίζεται όχι μόνο υπό το πρίσμα της ασφάλειας και της καταστολής, αλλά και σε επίπεδο βοήθειας και προστασίας των θυμάτων και της κοινωνικο-οικονομικής υποστήριξης προς τις χώρες καταγωγής τους. Πρέπει να δοθεί περισσότερη έμφαση στην πρόληψη κι ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης. Δεν είναι τόσο οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις που έχουν σημασία, όσο τα αποτελεσματικά μέτρα των κρατών για τον αγώνα κατά της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Για να γίνει αυτό, πρέπει να υπάρξει μια πραγματική πολιτική βούληση υπέρ του σεβασμού προς τον άνθρωπο και τα δικαιώματά του. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες οφείλουν ν' αναπτύξουν τα μέσα για να ταιριάξουν τις καλές τους προθέσεις με τις συζητήσεις τους. Τα νομοθετικά κείμενα πρέπει να εφαρμόζονται κι όχι απλά να υπάρχουν. Οι εγκληματίες επωφελούνται από το κλίμα της σχετικής ατιμωρησίας των εγκλημάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Μόλις πρόσφατα τα ευρωπαϊκά κράτη συνειδητοποίησαν τη σοβαρότητα της κατάστασης και την επιτακτική ανάγκη αντίδρασης. Η μάχη κατά της σεξουαλικής εκμετάλλευσης πρέπει να θεωρείται ένας από τους αγώνες-προτεραιότητα των ευρωπαϊκών οργανώσεων ενισχύοντάς τον με μια πραγματική δέσμευση των κρατών σε εθνικό επίπεδο. Αυτή η μάχη απαιτεί μια διαρκή δέσμευση υπέρ της ισότητας των δικαιωμάτων και κατά των αδικιών.

Οι δημοκρατικές μας κοινωνίες οφείλουν ν' αντιμετωπίσουν την πρόκληση αυτή με πυγμή και πίστη και να καταπολεμήσουν τις προκαταλήψεις και τους μύθους που περιβάλλουν αυτό το εμπόριο του σεξ. Πρέπει να δεχθούμε την πορνεία ως "το αρχαιότερο επάγγελμα του κόσμου"; Σίγουρα όχι. Η σεξουαλική εκμετάλλευση είναι μια νέα μορφή σκλαβιάς. Η αποδοχή της θα σήμαινε την άρνηση της προόδου που

¹⁴ Yolande Geadah, *La Prostitution : un métier comme un autre ?*, Vlb, 2003.

σημειώθηκε τον 19ο αιώνα με την κατάργηση της δουλείας. Επίσης, δεν πρέπει να παραιτηθούμε και να ανεχθούμε αυτές τις επικίνδυνες πρακτικές ως κάτι αναπόφευκτο. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι «κάθε κοινωνία που ισχυρίζεται ότι εγγυάται την ελευθερία στους ανθρώπους, οφείλει να ξεκινά με τη διασφάλιση της ύπαρξής τους¹⁵ ».

¹⁵ Léon Blum.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΟΑΣΕ: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

ECPAT: End Child Prostitution and Trafficking (πρώην ονομασία)

ΜΚΟ : Μη Κυβερνητική Οργάνωση

UNODC : Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση των ναρκωτικών και του εγκλήματος

Πρόλογος

Ένας από τους πλέον σημαντικούς αγώνες του σύγχρονου κόσμου, είναι ο αγώνας ενάντια στην υποδούλωση των γυναικών και στην εκμετάλλευση των παιδιών. Πίσω από τις κλειστές πόρτες και τα κενά του συστήματος εκτυλίσσεται πάντα η ίδια ιστορία. Τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση, εξαναγκάζονται στην πορνεία κι εκμεταλλεύονται σεξουαλικά από τον πελάτη και οικονομικά από το διακινητή τους. Με τον όρο «εμπορία ανθρώπων», όπως αυτή ορίζεται στο Πρωτόκολλο του Παλέρμο (Δεκέμβριος 2000), νοείται η στρατολόγηση, η μεταφορά, η παραλαβή, η κράτηση προσώπων με τη χρήση απειλών, βίας ή οποιαδήποτε μορφή εξαναγκασμού μέσω απαγωγής ή απάτης, εξαπάτησης ή κατάχρησης εξουσίας. Είναι επίσης η εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης κάποιου, ώστε να επιτευχθεί με οποιονδήποτε τρόπο η εξασφάλιση της συναίνεσής του με σκοπό την εκμετάλλευσή του. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει την εκπόρνευση του προσώπου ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την καταναγκαστική παροχή εργασίας ή υπηρεσιών, συμπεριλαμβάνοντας την επαιτεία, τη δουλεία ή παρεμφερείς πρακτικές, την οικιακή δουλεία, την αναγκαστική συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες και την αφαίρεση οργάνων. Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, η εμπορία ανθρώπων υφίσταται, όταν άνθρωποι στρατολογούνται ή υποθάλπονται μέσω απειλών ή βίας, με σκοπό την εκμετάλλευσή τους. Σε αυτόν τον ορισμό, δεν είναι απαραίτητη η μεταφορά του θύματος.

Οι διαφορές βέβαια στους εθνικούς νομικούς ορισμούς της εμπορίας ανθρώπων, εμποδίζουν την παρατήρηση και σύγκριση των κοινών τάσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η εμπορία ανθρώπων αποτελεί προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα της Europol και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου στα μέλη της Ένωσης. Αποτελεί μία από τις προτεραιότητες του κύκλου πολιτικής EMPACT για την αντιμετώπιση των πιο πιεστικά σοβαρών μορφών εγκληματικότητας.

Το βιβλίο παραθέτει τον τρόπο με τον οποίο οι διάφορες ευρωπαϊκές χώρες αγωνίζονται ενάντια στην παιδοφιλία, την παιδική πορνογραφία, το σεξουαλικό τουρισμό, τη σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών. Αφορά ένα εμπόριο που εκμεταλλεύεται την ουσία του ανθρώπου υποβιβάζοντας όλο και περισσότερο την αξία του, χωρίς να γίνονται διακρίσεις ως προς την ηλικία, το φύλο, την καταγωγή ή την

κοινωνική του τάξη. Ορισμένα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δίνουν έμφαση στην προστασία των θυμάτων, άλλα στη δίωξη των διακινητών και των εγκληματικών δικτύων ή/και του πελάτη, άλλα επιχειρούν να αναχαιτίσουν την ανθρώπινη εκμετάλλευση με τον ίδιο τρόπο που επιδιώκουν την καταστολή της οικονομικής μετανάστευσης.

Σκοπός της συγγραφέα, Matiada Ngalikpima, φαίνεται να είναι, όχι μόνο η ενημέρωση του αναγνώστη, αλλά και ο προβληματισμός του για το συγκεκριμένο πανανθρώπινο πρόβλημα. Στο βιβλίο παρουσιάζονται πολιτικές, οι σχετικές νομοθεσίες, τα κενά αυτών, η ανοχή και οι αδυναμίες τους. Αν και πολλές φορές γίνεται λόγος για την επιτακτικότητα εναρμόνισης των νομικών πλαισίων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αν όχι σε παγκόσμιο, φαίνεται πως η ύπαρξη μιας διακρατικής νομοθετικής συμφωνίας και κοινού δικαίου με σκοπό την αντιμετώπιση της σύγχρονης δουλείας, όπως συχνά χαρακτηρίζεται η εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση, δε θα είχε ως αποτέλεσμα την εξάλειψή της. Πράγματι όμως, οι διαφορές στα συστήματα δικαιοσύνης οδηγούν συχνά στην επιβράδυνση και παρεμπόδιση της διάσωσης των θυμάτων και απόδοσης της δικαιοσύνης. Πιθανόν η εναρμόνιση των νόμων θα μπορούσε να ενισχύσει τις προσπάθειες καταστολής της. Αρχικά, θα πρέπει να υπάρξει κυρίως μια κοινή διαπίστωση *ad hoc*, επιμονή και προσωπική κινητοποίηση.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να αναφερθώ στην επιλογή του συγκεκριμένου βιβλίου και κατ' επέκταση του θέματος. Η εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση τους με συγκλόνισε από την πρώτη στιγμή που ενημερώθηκα για αυτήν σε ηλικία 14 ετών. Σήμερα, όπως και τότε, δε μπορώ να δεχθώ την εκμετάλλευση του τεράστιου αριθμού γυναικών και παιδιών με σκοπό το κέρδος και εξαιτίας της επιθυμίας των πελατών να αυτοϊκανοποιούνται πάνω στα σώματά τους. Βασικός λόγος επιλογής του θέματος είναι η τρομακτική αύξηση των θυμάτων, εφόσον ο αριθμός τους δε μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια, η αδιαφορία της κοινωνίας ως προς την ύπαρξη και επέκταση του προβλήματος και οι προκαταλήψεις που τη διακατέχουν. Θεώρησα την πτυχιακή μου εργασία ως μια ευκαιρία, ώστε, παράλληλα με την απόκτηση του πτυχίου μου, να κάνω αναφορά στην πραγματικότητα εκατομμυρίων ανθρώπων στην πλέον ευάλωτη θέση.

Η εμπορία ανθρώπων συχνά χαρακτηρίζεται ως σύγχρονη δουλεία, προκειμένου να επικεντρωθεί η προσοχή στην ανθρώπινη εκμετάλλευση, ακόμα κι αν αυτή δεν έχει ενιαίο χαρακτήρα. Συνιστά βέβαια *de facto* δουλεία στην περίπτωση της

αγοραπωλησίας ανθρώπων. Η ανθρώπινη διακίνηση με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας μπορεί να επιτευχθεί η δουλεία, όπως αναφέρει η κα. Φ. Γατσοπούλου σε σχετικά της κείμενα. «Η πραγματικότητα της ανθρώπινης εμπορίας είναι τόσο αποκρουστική που ενστικτωδώς μας οδηγεί στο να αρνηθούμε ή να ξεχάσουμε την ύπαρξή του» [Γαλατσοπούλου, Φανή (2013, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*), Το ευρωπαϊκό δίκαιο μπροστά στην πρόκληση της εμπορίας ανθρώπων]. Η Ευρώπη καλείται να προστατεύσει τις βασικές αρχές της δημιουργίας της: το σεβασμό και την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, διασφαλίζοντας την ασφάλεια των πολιτών της και προασπίζοντας την αξιοπρέπεια και την ελευθερία τους.

Θα πρέπει αρχικά να αναφέρω πως ξεκίνησα τη μετάφραση του πρώτου κεφαλαίου πειραματικά, πριν προχωρήσω σε οποιαδήποτε προκαταρκτική ενέργεια, θεωρώντας πως οι γνώσεις που είχα ήδη αποκτήσει για το συγκεκριμένο θέμα ήταν επαρκείς. Αυτό ήταν το πρώτο μου λάθος. Συνειδητοποίησα πως θα πρέπει να προχωρήσω σε μια έρευνα του θέματος κι ανάλυση του κειμένου. Έπειτα, θα έπρεπε να τεκμηριώσω την έρευνά μου, να μεταφράσω και τέλος, να ελέγξω τη μετάφρασή μου. Διάβασα για άλλη μια φορά το βιβλίο, για να είμαι σίγουρη πως έχω κατανοήσει το θεματικό πεδίο του.

Θα ήθελα να αναφερθώ πρώτα στην έρευνα του θέματος. Ξεκίνησα την έρευνα όρων (« la traite des êtres humains »), ορισμών (« la prostitution »), οργανισμών και οργανώσεων (« ECPAT », «Mouvement du Nid ») και νόμων που συνάντησα στο βιβλίο, με σκοπό την καλύτερη κατανόησή τους. Χρησιμοποίησα έρευνες στο διαδίκτυο, διδακτορικές διατριβές σχετικά ντοκιμαντέρ και ταινίες καθώς επίσης επέλεξα παρόμοια συγγράμματα στη γλώσσα αφετηρίας για να σχηματίσω μία εικόνα, όχι μόνο για το θέμα του προς μετάφραση βιβλίου, αλλά και γύρω από το πρόβλημα της ανθρώπινης εκμετάλλευσης.

Ξεκινώντας από την αρχή, άρχισα να παρατηρώ το πρωτότυπο εντοπίζοντας, υπογραμμίζοντας και σημειώνοντας στοιχεία του κειμένου που θεώρησα σημαντικά ή δύσκολα στο να τα αποδώσω σωστά στη γλώσσα αφίξεως, χωρίς να παραλείψω πληροφορίες. Διαχώρισα πρωτεύουσες και δευτερεύουσες ιδέες του κειμένου, παρατήρησα τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών (βάσει των συνταγματικών και παραδειγματικών σχέσεων που αναπτύσσονται για να μπορέσω να αποδώσω τις έννοιες που ήδη κατανόησα). Υπογράμμισα λέξεις κλειδιά, προσπάθησα να χωρίσω το μακροπερίοδο λόγο που κυριαρχεί στο πρωτότυπο σε μικρότερες περιόδους, συγκέντρωσα στοιχεία ως προς το είδος του κειμένου και δημιούργησα ένα πρόχειρο, στο οποίο θα αναφερθώ παρακάτω.

Αν και το πρωτότυπο, κατά την άποψή μου, είναι κατά βάση πληροφοριακό κείμενο, πιστεύω πως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και προτρεπτικό, εφόσον παράλληλα με την πληροφόρηση, φαίνεται να επιδιώκει και την αφύπνιση του αναγνώστη. Επιθυμούσα σε όλη την προσπάθεια απόδοσης του αποσπάσματος στα ελληνικά, να σεβαστώ το πρωτότυπο, ώστε και το μετάφρασμα να πληροφορεί και να επιτυγχάνει την ίδια αντίδραση, τον ανάλογο προβληματισμό. Ως πληροφοριακό κείμενο, το μετάφρασμα οφείλει να μεταδίδει το εννοιολογικό περιεχόμενο του

πρωτότυπου. Όπως σημειώνει η Reiss (1971/2002 σελ.45) σε αυτού του είδους κείμενα, χρησιμοποιούμε τη γλώσσα για να απευθυνθούμε στους γύρω μας. Αντίστοιχα, όπως αναφέρεται στο βιβλίο του Jean Delisle, *Analyse du discours comme méthode de traduction*, p. 34, στα πληροφοριακά κείμενα μειώνεται η υποκειμενικότητα και η προσπάθεια μετάφρασης επικεντρώνεται στη σωστή μεταφορά των πληροφοριών, με σεβασμό στους συντακτικούς κανόνες και την αυστηρότητα της έκφρασης. Ο Jacques Perret (*Traduction et parole*, p. 14), επισημαίνει « Le traducteur on demande de redire, ... une main au service d'une tête qui n'est pas la sienne ». Γι' αυτόν το λόγο, προσπάθησα να εντοπίσω τη σωστή απόδοση του κάθε όρου. Σημείωσα όρους και φράσεις σε ένα πρόχειρο και δίπλα στον κάθε ένα, τις διάφορες σημασίες τους, δηλαδή πιθανές μεταφράσεις με σκοπό τη αναδιατύπωσή τους στη γλώσσα αφίξεως. Προσπάθησα να επιλέξω μεταφράσεις ισοδύναμες ως προς το νόημα και το ύφος. Η δυσκολία που αντιμετώπισα στη συγκεκριμένη προσέγγιση, ήταν η διαφορά στις δύο γλώσσες, καθώς κάθε γλώσσα μπορεί να παρέχει λιγότερες ή περισσότερες πληροφορίες για το ίδιο θέμα. Τα γαλλικά περιγράφουν την οποιαδήποτε πραγματικότητα πιο γενικά κι αφηρημένα και δε ξεκινούν με τη σημαντική πληροφορία (π.χ. στο κεφάλαιο « La traite des êtres humains », « Le premier protocole additionnel à la Convention des Nations unies ... en vue de leur exploitation »). Επίσης, κυριαρχούν τα αυτοπαθή ρήματα. Τις περισσότερες φορές βέβαια, η αποκατάσταση συγκεκριμένων μορφών στα γλωσσικά συστήματα ήταν εύκολη (π.χ. η αντιστοίχιση ονομάτων πόλεων, πρωτόκολλων). Τέλος, προσπάθησα να εξακριβώσω τις αποδόσεις που είχα σημειώσει πάνω στον πρόχειρο πίνακα, για να ελέγξω αν υπάρχει ισοδυναμία στις έννοιες του μεταφράσματος και του πρωτότυπου. Παράλληλα, προσπαθούσα κάθε όρος να είναι εύκολα κατανοητός, ακόμα κι αν ο αναγνώστης δε γνωρίζει το συγκεκριμένο θέμα. Αναρωτιέμαι, αν το κείμενο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί διδακτικό, όπως αυτό ορίζεται από τους de Beaugrande και Dressler, καθώς είναι ένα βιβλίο που στοχεύει, μεταξύ άλλων, στη διάδοση γνώσεων σχετικών με τον πραγματικό κόσμο.

Οι αντιστοιχίσεις μεταξύ του κειμένου-πηγή και του μεταφράσματος ήταν εφικτές στα περισσότερα αποσπάσματα, καθώς δε χρειάστηκε να αποστασιοποιηθώ πλήρως από τη δομή του κειμένου αφετηρίας. Βέβαια, σε πολλά σημεία το γλωσσικό μου αισθητήριο με ωθούσε να αποστασιοποιούμαι από τη δομή του κειμένου

αφετηρίας και να αναζητώ στη γλώσσα αφίξεως, την ελληνική, τα κατάλληλα μέσα για να μεταφέρω όσο γίνεται πιο πιστά το νόημα του πρωτότυπου.

Χωρίς αμφιβολία, υπήρχαν παράγραφοι στις οποίες αντιμετώπισα δυσκολίες στην κατανόηση, κυρίως λόγω του μακροπερίοδου λόγου και των συχνών επαναλήψεων λέξεων ή προτάσεων στο πρωτότυπο. Συχνά μετέφραζα την ίδια παράγραφο αρκετές φορές, προσθέτοντας, αφαιρώντας ή αλλάζοντας τη σύνταξη του μεταφράσματος. Σε αυτές τις περιπτώσεις, είχα αρχικά επιλέξει να προσθέσω στο μετάφρασμα κάποιες πληροφορίες, με σκοπό την αποσαφήνιση κάποιου όρου, χωρίς αυτές να υπάρχουν στο πρωτότυπο, για την ευκολότερη κατανόηση του κειμένου στόχου. Τέλος, δεν επιδίωξα την προσθήκη στοιχείων, ώστε να αποφύγω το λάθος της πρόσθεσης (ajout). Εξάλλου, επέλεξα το συγκεκριμένο βιβλίο θεωρώντας το περιεχόμενο και το ύφος του αρκετά απλό και άμεσο, θεωρώντας πως θα απέφευγα έτσι βασικά λάθη στη μετάφρασή μου. Το ίδιο επιθυμούσα και ως αποτέλεσμα στο τελικό μου κείμενο: μια απόδοση του πρωτότυπου με εύκολη γλώσσα, ύφος, το οποίο θα μεταφέρει τις πληροφορίες και τον αντικειμενικό σκοπό του.

Όπως ανέφερα προηγουμένως, για τη μετάφραση όρων νομικού περιεχομένου, προχώρησα σε έρευνα τεκμηρίωσης αναζητώντας τον όρο σε άρθρα, συντάγματα και κείμενα, προσπαθώντας να κατανοήσω μέσα στα διαφορετικά περιεχόμενα τη σημασία και τη λειτουργία του. Συνειδητοποίησα πως σ' ένα κείμενο νομικού χαρακτήρα, η έρευνα παίζει καθοριστικό ρόλο στη σημασιολογική και ονομασιολογική φάση για τη σωστή απόδοση των όρων, καθώς μια λάθος απόφαση, ή συμπέρασμα, θα μπορούσε να οδηγήσει και τον αναγνώστη του μεταφράσματος σε ασάφειες και παρανοήσεις. Προσπαθούσα να επιλέξω τη σωστή απόδοσή του στη γλώσσα-στόχο. Χρησιμοποιώντας τις σημειώσεις μου από μαθήματα γλωσσολογίας των προηγούμενων ετών και προχωρώντας τη μετάφρασή μου, αποδεχόμουν και κατανοούσα καλύτερα τη θεωρία του Chomsky σχετικά με τη σημασία της κάθε λέξης και την επιρροή της ανάλογα με το γλωσσικό της περιβάλλον. Έτσι, διαπίστωσα πως, ενώ στη σημασιολογική φάση της μετάφρασης θεωρούσα πως είχα κατανοήσει τις διάφορες σημασίες της γλώσσας αφετηρίας, στην ονομασιολογική φάση, δεν είχα καταφέρει να ανακωδικεύσω σωστά το μήνυμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, συναντώντας το ρήμα «prouver», κατανόησα τη σημασία του μελετώντας το πρωτότυπο, όμως το απέδωσα με την έννοια του ρήματος «approuver». Παρόμοιο λάθος συνέβη με την απόδοση του όρου «servitude», τον οποίο απέδωσα ως

δουλοπαροικία. Μετά τη διόρθωση του αποσπάσματος, συνειδητοποίησα το λάθος μου, καθώς η συγκεκριμένη έννοια παραπέμπει σε προηγούμενη εποχή. Μετά από παρατήρηση, μεταφράστηκε ως παροχή δωρεάν εργασίας. Στην προσπάθειά μου να σεβαστώ την υφολογική σύμβαση, ορισμένες φορές, δεν κατάφερα να εξυπηρετήσω τον επικοινωνιακό σκοπό. Όπως και στα ελληνικά, χρειάστηκε να αναζητήσω τις ακριβείς σημασίες των εννοιών για να μπορέσω να μεταφέρω τις πληροφορίες του πρωτότυπου. Για παράδειγμα, τη διαφορά στις έννοιες νομικός-νόμιμος.

Παρατήρησα στο πρωτότυπο τις συχνές επαναλήψεις, οι οποίες προφανώς βοηθούν στη συνοχή του κειμένου. Κατά την ανάλυση του κειμένου και τις αρχικές παρατηρήσεις, ως προς την κειμενικότητα και τους παράγοντες που την καθορίζουν, στους οποίους θα αναφερθώ αργότερα, η επανάληψη ήταν βασικό στοιχείο. Αντιθέτως, στο κείμενο-στόχο, οι επαναλήψεις μου έμοιαζαν άσκοπες έως και κουραστικές. Επέλεξα λοιπόν να τις παραλείψω ή να επαναλάβω μια δομή, χωρίς να περιορίζεται η πληροφόρηση, ώστε να μη θεωρηθεί πληκτικό το μετάφρασμα. Παράλληλα με τις επαναλήψεις, προσπαθούσα να αποφύγω και το μακροπερίοδο λόγο. Εξαιτίας της αδυναμίας μου να αποδεσμευτώ από τη μορφο-συντακτική δομή του πρωτότυπου, έκανα λάθη στο χωρισμό του κι έπειτα και στην απόδοση των προτάσεων που είχα χωρίσει. Υπήρχαν βέβαια και λάθη στην προσπάθειά μου να αλλάξω τη μορφή του κειμένου θεωρώντας πως στην αρχική μορφή του δε θα μπορούσα να το αποδώσω σωστά. Παράδειγμα, στο κεφάλαιο « La traite des êtres humains », είχα χωρίσει το μακροπερίοδο λόγο του κειμένου-πηγή στην περίοδο « *L'expression traite des personnes désigne...aux fins d'exploitation* » χωρίς να καταφέρω τη σωστή απόδοσή του και χωρίς να προσθέτω συνδετικές λέξεις. Έτσι, μετά από διόρθωση, ο μακροπερίοδος λόγος διατηρήθηκε και στο μετάφρασμα.

Όσον αφορά την κειμενικότητα του κειμένου, επικεντρώθηκα σε αυτό, ώστε να υπάρχει και στο κείμενό μου. Εξετάζοντας λοιπόν την κειμενικότητα του πρωτότυπου, όπως παρουσιάζεται από τους de Beaugrande και Dressler, αναζήτησα συγκεκριμένα τη συνοχή, τη συνεκτικότητα και τη διακειμενικότητα. Παρατήρησα την επανάληψη, όπως ανέφερα παραπάνω. Για παράδειγμα, η φράση *l'exploitation sexuelle* συναντάται σε τρεις από τις τέσσερις παραγράφους μελετώντας μόνο την εισαγωγή του θέματος. Συνεχίζοντας παρατήρησα τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων, οι οποίες υπάρχουν, αν και δε χρησιμοποιούνται συνεχώς (*De même, en outre, bien que ...*), την παράλειψη κι αντικατάσταση λέξεων ή φράσεων (π.χ. η λέξη *prostitution* αντικαταστάθηκε από τη

φράση *cette notion*, καθώς και τη χρήση λέξεων που έχουν νοηματική συγγένεια (η λέξη *argent* αναφέρεται λίγο παρακάτω ως *rémunération*). Ως προς τη συνεκτικότητα, η οποία σύμφωνα με την Baker (1992: 219) είναι το αποτέλεσμα των γνώσεων που παρέχονται από το κείμενο και προηγούμενων γνώσεων κι εμπειριών του αναγνώστη, επιτυγχάνεται στο πρωτότυπο με έναυσμα τις λέξεις ή φράσεις-κλειδιά και χάρις τον κοινό νοηματικό άξονα που συνδέει τις παραγράφους. Παρόμοια, επιτυγχάνεται η διακειμενικότητα, εφόσον για την κατανόηση του κειμένου με βοήθησε η ανάγνωση συναφών κειμένων.

Αρκετά συχνά αντιμετώπισα δυσκολία στην απόδοση λέξεων και την επιλογή μίας μόνο λέξης μεταξύ των συνώνυμων που υπάρχουν στα ελληνικά. Πιθανόν, λόγω αυτής της αδυναμίας μου να επιλέξω τη λέξη που απέδιδε καλύτερα εκείνη του πρωτότυπου, προέκυψαν λάθη στη μετάφραση. Προσπαθούσα επίσης η λέξη που θα επιλέξω να είναι απλή, επιθυμώντας την ακαταπόνητη κατανόηση του κειμένου καθώς δε ξεχνούσα στιγμή τη βαρύτητα του συγκεκριμένου θέματος. Βασικός λόγος αυτής της προσπάθειάς μου, η επίτευξη του ουσιαστικού στόχου: η ενημέρωση και ο προβληματισμός για την ανθρώπινη εκμετάλλευση. Προσπαθώντας να αποδώσω το πρωτότυπο χωρίς να παραποιώ το νόημά του και να παραμένει εύκολα κατανοητό και γραμματικά σωστό, χρησιμοποίησα τη μετατροπή ουσιαστικών σε ρήμα, για ακόμη μια φορά χάρις τις σημειώσεις από μαθήματα παλαιότερων ετών. Συγκεκριμένα σημειώσεις πάνω στη θεωρία των Vinay και Darbelnet. Παράδειγμα, η φράση «...d'une surprenante indulgence» μεταφράστηκε «από μία ανοχή που προκαλεί έκπληξη».

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να αναφέρω μια διαφορά που συνάντησα στο πρωτότυπο, παρόλο που δε συναντάται στα αποσπάσματα που παρουσιάζονται στην εργασία. Παρατήρησα λοιπόν μεταφράζοντας παρακάτω κεφάλαια του βιβλίου, πως η συγγραφέας άλλοτε χρησιμοποιεί τη συντομογραφία «km» κι άλλοτε τη λέξη «kilomètres». Φαίνεται να χρησιμοποιεί ολόκληρη τη λέξη, κι όχι τη συντομογραφία, όταν θέλει να δώσει έμφαση στην απόσταση. Μοιάζει να είναι μια ασυνείδητη επιλογή. Για παράδειγμα, στην πρόταση «Le passage peut également se faire en traversant la frontière verte, 282 kilomètres communs avec la Grèce». Αντιθέτως στην πρόταση «Aussi choisissent-ils de prendre le chemin de Tlemcen (600 km à l'ouest d'Alger ...)»

Με την ολοκλήρωση της μετάφρασης, μετά από παρότρυνση του καθηγητή μου, αφιέρωσα χρόνο στην επαναλαμβανόμενη ανάγνωση του τελικού κειμένου και

στην επιλογή των αποσπασμάτων που θα παρουσίαζα στην εργασία μου. Συνειδητοποίησα πως σε κάθε ανάγνωση διόρθωνα λάθη που είχα κάνει στη γλώσσα-στόχο, είτε αυτά ήταν συντακτικά, γραμματικά είτε μορφολογικά. Το λάθος που συναντούσα συχνότερα ήταν, δυστυχώς, η περιττή ή/και λάθος χρήση λειτουργικών λέξεων. Παράδειγμα, στον τίτλο « la traite des êtres humains », μετέφρασα η εμπορία ~~των~~ ανθρώπων. Άλλο ένα παράδειγμα από το μετάφρασμα προς διόρθωση: «Γίνεται αποδεκτό ότι μπορεί να υπάρξει ~~μη~~ διάκριση μεταξύ της καταναγκαστικής πορνείας και της εκούσιας...». Επιπλέον, λάθος προς διόρθωση ήταν και η χρήση του τελικού «ν», το οποίο ήταν από τις βασικές παρατηρήσεις στο μετάφρασμά μου. Προσπάθησα κατ' επανάληψη να επανασυνθέσω το κάθε μήνυμα, παρατηρώντας πιθανές υφολογικές διαφορές και στη συνέχεια, επανεξετάζοντας τις επιλογές μου στο κείμενο-στόχο.

Έπειτα, για να ολοκληρώσω τη μεταφραστική διαδικασία, όπως επισημαίνουν οι Vinay & Darbelnet (Vinay & Darbelnet 1958: 46), έκανα για ακόμη μια φορά έλεγχο του μεταφράσματος και μια τελική ανάγνωση για να διαπιστώσω αν το κείμενό μου μπορεί να θεωρηθεί ανεξάρτητο από το πρωτότυπο.

Η βασική δυσκολία που αντιμετώπισα σε όλη την προσπάθεια μετάφρασης του βιβλίου, ήταν το ίδιο το θέμα και οι υποκειμενικοί παράγοντες που συνεπάγονται από αυτό. Υπήρξαν φορές που δεν άντεχα να προχωρήσω τη μετάφραση λόγω της έρευνας που απαιτούσε. Αφιέρωσα μεγάλο διάστημα στην έρευνα και μόνο: ανάγνωση εθνικών κι ευρωπαϊκών νόμων, αναζήτηση και σύγκριση στατιστικών και των αναλύσεών τους, λόγοι ύπαρξης κι επέκτασης της εμπορίας ανθρώπων, προτάσεις και λύσεις για την καταπολέμηση του φαινομένου. Επίσης, μαρτυρίες θυμάτων που κατάφεραν να επιβιώσουν, να δραπετεύσουν από την ειδική πραγματικότητα της εμπορίας και να βρουν τη δύναμη να καταγγείλουν όσα έζησαν. Για αυτόν το λόγο, κάθε φορά, πριν ξεκινήσω τη μετάφραση, προσπαθούσα να αποφορτιστώ ψυχολογικά, ώστε να αντιμετωπίσω το κάθε απόσπασμα ως ένα απλό κείμενο προς μετάφραση. Το θέμα της εργασίας ήταν το πιο δύσκολο κομμάτι της εργασίας. Ήταν άβολο, δυσεξήγητο και δυσάρεστο αλλά ήταν επίσης το κίνητρο για τη συνέχεια και ολοκλήρωση της εργασίας.

Λίγα λόγια για τη συγγραφέα:

Η Matiada Ngalikpima, είναι δικηγόρος με ειδίκευση στα ανθρώπινα δικαιώματα και το ανθρωπιστικό δίκαιο. Εργάζεται πάνω σε διάφορα θέματα μεταξύ των οποίων: η σεξουαλική εκμετάλλευση, η ανθρώπινη διακίνηση, τα δικαιώματα της γυναίκας και του παιδιού, η μετανάστευση και οι πρόσφυγες, η δημοκρατική διακυβέρνηση και η ποινική δικαιοσύνη. Εργάζεται σε συλλόγους και ιδρύματα και συγκεκριμένα, διευθύνει τις νομικές διαδικασίες και συντονίζει το σχέδιο του ιδρύματος SCELLES για την εμπορία ανθρώπων. Το SCELLES είναι ένα ίδρυμα με σκοπό την αντίδραση στα αίτια και τις συνέπειες της πορνείας και με στόχο την κατάργησή της. Για το συγκεκριμένο βιβλίο, η μελέτη της στηρίχθηκε στο Κέντρο διεθνών ερευνών και καταγραφής της σεξουαλικής εκμετάλλευσης (CRIDES).

Βιβλιογραφία

- Trafficking in persons report, Department of State-United States of America, June 2019 (<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/06/2019-Trafficking-in-Persons-Report.pdf>). (Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018).
- Anti-slavery NGO, Fact Sheet, <https://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2016/11/Modern-slavery-fact-sheet.pdf>. "2019 Trafficking in Persons Report." United States Department of State. Accessed July 31, 2019. (Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018).
- La Libre, (10 juin 2015), L'Europe, entre prostitution organisée et sanction des clients, (<https://www.lalibre.be/dernieres-depeches/afp/l-europe-entre-prostitution-organisee-et-sanction-des-clients-5577dd9c35703275627a6b52>), τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.
- ECPAT International NGO Belgium, (2017), (<https://ecpat.be/>), τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.
- International Labour Organization (ILO), a specialized agency of the United Nations Διαθέσιμο στον ιστότοπο <http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>. (Τελευταία πρόσβασης Ιούλιος 2018).
- Human Rights First, an independent advocacy and action organization. Διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://www.humanrightsfirst.org/about>. (Ημερομηνία πρόσβασης: Ιούλιος 2018).
- NGO Free The slaves, 2007-2020, Fact sheet, April 2018. Διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://www.freetheslaves.net/> (τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018).
- U.S. Department of Health & Human Services, ASPE, HUMAN TRAFFICKING INTO AND WITHIN THE UNITED STATES: A REVIEW OF THE LITERATURE, 30/8/2009, (<https://aspe.hhs.gov/report/human-trafficking-and-within-united-states-review-literature#Trafficking>). Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.
- Euro news, updated on Youtube, (4/12/2013), La prostitution en Europe : condamner ou reglementer?, (<https://www.youtube.com/watch?v=I81biTLlf2Q>). Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.

- United Nations, Human Rights, Office of the high Commissioner, (OHCHR 1996-2020), List of United Nations Agencies, Programmes, NGOs and Foundations working on Contemporary Forms of Slavery (<https://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/UNVTFCFS/Pages/SlaveryList.aspx>). Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.
- Κιόση, Γεωργία, (2017-03-30), Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών - Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων The action of NGOs in Greece in times of economic crisis, (<http://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/3242/363-2017%20%ce%9a%ce%99%ce%9f%ce%a3%ce%97%20%ce%93%ce%95%ce%a9%ce%a1%ce%93%ce%99%ce%91.pdf?sequence=1&isAllowed=y>). Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.
- Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), Η διεθνική σωματεμπορία, trafficking, (Αθήνα 2001). Διαθέσιμο σε μορφή pdf στον ιστότοπο https://kethi.gr/wp-content/uploads/2009/07/153_DIETHNIKI_SOMATEMPORIA.pdf. Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.
- DINA FRANCESCA HAYNES, University of Pennsylvania Law Review [Vol. 158: 1779 2010], LESSONS FROM BOSNIA’S ARIZONA MARKET: HARM TO WOMEN IN A NEOLIBERALIZED POSTCONFLICT RECONSTRUCTION PROCESS. Διαθέσιμο σε μορφή pdf (<https://www.law.upenn.edu/live/files/29-haynes158upalrev17792010pdf>). Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.
- UNICRI - United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, (n.d.), autonomous institution of the U.N. (<http://www.unicri.it/institute/>). Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2018.
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (Ημερομηνία εγγράφου: 24/07/2006), 2006/618/EK: Απόφαση του Συμβουλίου, της 24ης Ιουλίου 2006 , για τη σύναψη, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του πρωτοκόλλου για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ειδικά γυναικών και παιδιών, το οποίο συμπληρώνει τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος όσον αφορά τις διατάξεις του πρωτοκόλλου, στο βαθμό που οι διατάξεις του πρωτοκόλλου αυτού εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 179 και 181α της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τελευταία πρόσβαση Αύγουστος 2018.
- Γαλατσοπούλου, Φανή (2013), Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), *Το ευρωπαϊκό δίκαιο μπροστά στην πρόκληση της εμπορίας ανθρώπων*, διαθέσιμο στον ιστότοπο <http://thesis.ekt.gr/> . Τελευταία πρόσβαση Αύγουστος 2018.
- Κόφφας, Σ., Πάττα, Ε., Ασπρίδης, Γ., Παπαδημόπουλος, Ι., & Σδρόλιας, Λ. (2017). Εθνικό Σχέδιο Δράσης και Προτάσεις Αντιμετώπισης του Trafficking στην Ελλάδα. Κοινωνική Πολιτική, 6, 110-129. doi: <https://doi.org/10.12681/sp.10884>. Τελευταία πρόσβαση Οκτώβριος 2018.

- RTC Télé Liège, (09 janvier 2019 16:38), Nouvelle zone de prostitution à Liège, (https://www.rtc.be/video/info/societe/nouvelle-zone-de-prostitution-a-liege-1500565_325.html#), τελευταία πρόσβαση 9 Ιανουαρίου 2019.
- The National Human Trafficking Hotline, statistics and hotline stories, (2015), (διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://humantraffickinghotline.org/>). Τελευταία πρόσβαση Ιανουάριος 2019.
- Σουσουρά, Ηλιάννα, (2019), *Causes and consequences of sexual and gender-based violence in war and peace : codification and standard-setting developments*, Εμφανίζεται στις Συλλογές: International Public Administration (M) (<http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/23083>) Τελευταία πρόσβαση Ιανουάριος 2019.
- United Nations (2000), PROTOCOL TO PREVENT, SUPPRESS AND PUNISH TRAFFICKING IN PERSONS, ESPECIALLY WOMEN AND CHILDREN, SUPPLEMENTING THE UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME. Διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://www.osce.org/odihr/19223?download=true>. Τελευταία πρόσβαση Ιανουάριος 2019.
- Δελτίο τύπου 10 Μαρτίου 2016 15:00, Συμβούλιο της Ε.Ε., Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την παράνομη διακίνηση μεταναστών, διαθέσιμο στον ιστότοπο(<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/10/council-conclusions-on-migrant-smuggling/>). Τελευταία πρόσβαση Ιανουάριος 2019.
- CNN news Greece, (23/1/2019), Η Νιγηρία «εξάγει» κορίτσια: Δεκάδες χιλιάδες κοπέλες εξαναγκάζονται σε πορνεία στο εξωτερικό, (διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/162995/>). Τελευταία πρόσβαση Ιανουάριος 2019.
- Organization Terre des hommes, ιστοσελίδα της ΜΚΟ διαθέσιμη στον <https://www.tdh.ch/fr>. Τελευταία πρόσβαση Ιανουάριος 2019.
- Παρούτογλου, Ιωσήφ, (2016), *Το οργανωμένο έγκλημα της εμπορίας και διακίνησης ανθρώπων μέσω της ανεξέλεγκτης προσφυγικής κρίσης: η σημασία της Διευρωπαϊκής Αστυνομικής Συνεργασίας και ο ρόλος του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) και των Ευρωπαϊκών Οργανισμών FRONTEX και EUROPOL στη διαχείριση του φαινομένου*. Διπλωματική εργασία-Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2016. Εμφανίζεται στις Συλλογές:ΠΙΜΣ Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Διακυβέρνηση (Μ). (<http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/20260>). Τελευταία πρόσβαση Φεβρουάριος 2019.
- • P.G. Krimpas και E. Ananiadis-Bassias, (2009), « Traduction, plurilinguisme et harmonisation des marchés des capitaux en Europe : terminologie juridique de la législation Communautaire et pratiques traductionnelles » στο Terminologie et plurilinguisme dans l'économie internationale. Milan : Università Cattolica, 92-102, σ. 101, (<http://www.unilat.org/Library/Handlers/File.ashx?id=09850e3c-875c-4fb7-be6c-ae5cc6cdc5e0>). Τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 2019.

- Iate, European Union terminology, (<https://iate.europa.eu/>)
Τελευταία πρόσβαση Ιούλιος 2020.
- Researchgate.net, Η διακίνηση και εμπορία ανθρώπων (trafficking), ως μείζον κοινωνικό θέμα: Επανεξετάζοντας την πολιτική διαχείρισης και τις πρακτικές αντιμετώπισης του με την εφαρμογή προσανατολισμένων σε έργα (projects) οργανωτικών διαρθρώσεων και στρατηγικών διαδικασιών, Κοινωνική Εργασία, 2015, Αθήνα, τεύχος 120, σελ. 4-29. Διαθέσιμο στον ιστότοπο [https://www.researchgate.net/publication/321075510_E_diakinese_kai_emporία_ant_hropon_trafficking_os_meizon_koinoniko_thema_Epanexetazontas_ten_politike_dia_cheirises_kai_tis_praktikes_antimetopises_tou_me_ten_epharmoge_prosanatolismen_on_se_erga_project](https://www.researchgate.net/publication/321075510_E_diakinese_kai_emporია_ant_hropon_trafficking_os_meizon_koinoniko_thema_Epanexetazontas_ten_politike_dia_cheirises_kai_tis_praktikes_antimetopises_tou_me_ten_epharmoge_prosanatolismen_on_se_erga_project), τελευταία πρόσβαση Σεπτέμβριος 2020.
- Polaris, a nonprofit organization, (last updated 2020), Polaris Project (<https://polarisproject.org/>), τελευταία πρόσβαση Σεπτέμβριος 2020.
- Nefarious: Merchant of Souls | Human Trafficking Documentary (uploaded on Youtube, NGO Exodus cry). Διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://www.youtube.com/watch?v=MFaDHgXPbUg>. Τελευταία πρόσβαση Μάρτιος 2020.
- Ίδρυμα Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη, Articles, Trafficking: Ένα έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. (Διαθέσιμο στον ιστότοπο www.mvvfoundation.gr/el/trafficking/). Τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 2020.
- Migration Data Portal, (last updated on 22 March 2020), Immigration and emigration statistics, Human Trafficking (<https://migrationdataportal.org/themes/human-trafficking>), τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 2020.
- Ανάλυση κειμένου και μετάφραση αγγλικά, κειμενικότητα, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας, 07/10/2011. Διαθέσιμο στον ιστότοπο <http://dflti.ionio.gr/el/node/108>. (Τελευταία πρόσβαση 4/4/2020).
- Μ. Τσίγκου, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, ΤΞΓΜΔ, (e class documents- Γλωσσολογία), διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://eclass.duth.gr/modules/document/file.php/KOM04471/%CE%9C%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CE%BC%CE%B1%205%CE%BF%20%26%206%CE%BF%20.pdf>. Τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ανθρώπινη διακίνηση

Η ανθρώπινη διακίνηση με σκοπό την εκμετάλλευσή είναι μια μυστική, παράνομη και κερδοφόρα επιχείρηση, αν θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί αυτός ο χαρακτηρισμός, για τα εγκληματικά δίκτυα (κι όσους δουλεύουν ή συνεργάζονται με αυτά). Παρά το γεγονός ότι η δουλεία έχει (υποτίθεται) καταργηθεί, οι σωματέμποροι κερδίζουν εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια παγιδεύοντας παγκοσμίως εκατομμύρια ανθρώπους σε απελπιστικές καταστάσεις. Η διακίνηση/εμπορία περιλαμβάνει τη μεταφορά κάποιου σε κατάσταση εκμετάλλευσης. Αυτή μπορεί να είναι η σεξουαλική εκμετάλλευση, η καταναγκαστική εργασία, ο καταναγκαστικός γάμος, η αφαίρεση οργάνων. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας εκτιμά πως υπάρχουν 40,3 εκατομμύρια θύματα παγκοσμίως, τα οποία αυξάνονται κάθε ώρα. Υπολογίζει τα κέρδη του σωματεμπορίου και της καταναγκαστικής εργασίας στα 180 δισεκατομμύρια, εκ των οποίων τα 99 αφορούν την ανθρώπινη εμπορία. Το 98% των θυμάτων της ανθρώπινης εμπορίας είναι γυναίκες και παιδιά.

Είναι ιδιαίτερα δύσκολο να υπολογιστεί με ακρίβεια ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν σε κατάσταση δουλείας, καθώς πολλές περιπτώσεις δεν εντοπίζονται. Εκτιμάται βέβαια πως σήμερα μόλις το 0,4% των επιζώντων της σύγχρονης δουλείας ταυτοποιείται. Η εμπορία ανθρώπων λαμβάνει χώρα παγκοσμίως. Ο αριθμός των θυμάτων αυξάνεται καθημερινά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η κατάληξη της έρευνας για την έκταση της εμπορίας ανθρώπων, σύμφωνα με την οποία, ο ΔΟΜ¹ κατέληξε ότι κανένα ποσοστό δε μπορεί να εξακριβωθεί με ακρίβεια.

Η ανθρώπινη διακίνηση συγχέεται πολλές φορές με την έννοια της πορνείας. Ασφαλώς, η βασική διαφορά είναι η συνειδητή επιλογή του ατόμου να παρέχει σεξουαλικές υπηρεσίες με χρηματικό ή οποιοδήποτε άλλο αντάλλαγμα. Δε συμβαίνει όμως κάτι αντίστοιχο στην εμπορία ανθρώπων. Η συναίνεση του θύματος έχει αποκτηθεί μέσω απειλής, απάτης ή εξαναγκασμού. Η βούληση του θύματος έχει αλλοιωθεί. Το θέμα της συναίνεσης είναι κεντρικό ζήτημα στον προβληματισμό πάνω στο θέμα της ανθρώπινης διακίνησης. Όταν η συναίνεση επιτυγχάνεται μέσω των

¹ Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης.

τρόπων που αναφέρθηκαν προηγουμένως και η βούληση του θύματος δε συμφωνεί με τη δήλωση συναίνεσής του, δεν υφίσταται. Μια γυναίκα που βιώνει τη σκληρή πραγματικότητα της ανθρώπινης εμπορίας επιβιώνει, προστατεύει αγαπημένα πρόσωπα, την οικογένειά της, παλεύει με κάθε ικμάδα ζωής που της έχει απομείνει για το καλύτερο δυνατό. Επικρατεί ο φόβος. Κάθε πράξη ή αντίδραση έχει ως βάση της το φόβο. Έχοντας βιώσει κάθε στάδιο παραβίασης, η ίδια της η σκέψη και κατά συνέπεια η συμπεριφορά της, έχει ως βάση το φόβο και την ανασφάλεια. Είναι εντελώς απομονωμένη. Εκμεταλλεύεται σεξουαλικά από τον πελάτη, ψυχικά και οικονομικά από το διακινητή της.

Η ανθρώπινη διακίνηση είναι μια επιχείρηση, στην οποία αφαιρείται η ελευθερία ή/και η ζωή κάποιου με σκοπό το κέρδος. Παραβιάζει σωρεία ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως διακηρύσσεται στην εισαγωγή του Συμβουλίου της Ευρώπης στο προοίμιο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Παραβιάζονται, μεταξύ άλλων:

- το δικαίωμα στο σεβασμό της ανθρώπινης αξίας,
- το δικαίωμα στην ισότητα ως προς την απόλαυση όλων των ανθρώπινων δικαιωμάτων,
- το δικαίωμα στην ελευθερία (δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού, την ελεύθερη ανάπτυξη προσωπικότητας, στην ελεύθερη διακίνηση και κυκλοφορία, δικαίωμα της γενετήσιας ελευθερίας κι αξιοπρέπειας, το δικαίωμα προστασίας από τη δουλεία και παρόμοιες πρακτικές)
- δικαίωμα στο να μην υφίσταται οποιαδήποτε απάνθρωπη κι εξευτελιστική μεταχείριση
- τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα των θυμάτων.

Στην πραγματικότητα, δεν πρόκειται πάντα για βίαιο έγκλημα. Δηλαδή, τα θύματα συνήθως δεν πέφτουν στα χέρια των διακινητών μέσω απαγωγής για παράδειγμα. Τις περισσότερες φορές, οι διακινητές χρησιμοποιούν την εξαπάτηση, ψεύτικες υποσχέσεις ή ψυχολογική βία και χειραγώγηση για τη στρατολόγηση των θυμάτων τους. Αν και όχι σε όλες τις περιπτώσεις, τα θύματα δεν είναι φυσικά ανήμπορα να δραπετεύσουν, δεν είναι φυλακισμένα ή κρατούμενα. Τουλάχιστον όχι πάντα και όχι για μεγάλο χρονικό διάστημα. Συχνότερα παραμένουν σε καταστάσεις εκμετάλλευσης για διαφορετικούς λόγους. Για παράδειγμα, κάποια θύματα φοβούνται για τη δική τους ασφάλεια,

ή αυτή των δικών τους. Άλλα χειραγωγούνται από τους διακινητές τους και ίσως να μη θεωρούν καν τον εαυτό τους θύμα, ή πολύ πιθανόν να εξαρτώνται για τη επιβίωσή τους από εκείνους που τους εκμεταλλεύονται. Πιθανόν βρίσκονται σε ξένη χώρα, δε γνωρίζουν τη γλώσσα, δε διαθέτουν έγγραφα και χρήματα, δε γνωρίζουν κανέναν και αντιμετωπίζονται από την κοινωνία ως πόρνες, ως παρείσακτες. Σε αυτό το σημείο θα ήταν λογικό να αναφερθεί πως δε στρατολογούνται άτομα που ανήκουν σε μία μόνο ομάδα ή έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Δεν υπάρχει διάκριση. Το θύμα μπορεί να είναι νόμιμα στη χώρα ή παράνομα, μορφωμένο, πλούσιο ή να ανήκει σε ευάλωτες ομάδες. Όπως και οι διακινητές. Επίσης, στην πραγματικότητα η εκμετάλλευση του θύματος δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο τη σεξουαλική του εκμετάλλευση, αλλά και την εξαναγκαστική παροχή υπηρεσιών ή εργασίας. Πολλά θύματα βρέθηκαν σε αυτήν τη θέση λόγω συγγενών, φιλικών προσώπων ή συντρόφων. Επομένως, δεν είναι δύσκολο να κατανοήσει κάποιος την αποστροφή που πιθανόν θα νιώθει το θύμα για τον ίδιο του τον εαυτό. Δεν έχει πλέον αξία για κανέναν, εφόσον τα άτομα που υποτίθεται πως το αγαπούν και το προστατεύουν ευτελίζουν με κάθε τρόπο την αξιοπρέπεια και την ουσία του. Πρόκειται όμως για έγκλημα. «Έγκλημα κατά το Σύνταγμα δεν είναι μόνο ό,τι περιλαμβάνει ο αντίστοιχος όρος, ως *terminus technicus*, του ποινικού δικαίου. Έγκλημα είναι κάθε απαγορευμένη και κατά συνέπεια, τιμωρούμενη πράξη»². Έγκλημα είναι κάθε άδικη πράξη.

Το φαινόμενο της ανθρώπινης εκμετάλλευσης δε σταμάτησε να υπάρχει ποτέ, απλώς αλλάζει μορφές. Γι' αυτό το λόγο, τα κράτη δημιούργησαν ειδικούς νόμους και κείμενα, με σκοπό την καταστολή του. Το 1904 υιοθετήθηκε η Διεθνής Σύμβαση για την καταστολή του εμπορίου της λευκής σαρκός με διεθνή νομική ισχύ. Αυτή είναι η Σύμβαση που καθόρισε το *trafficking* για πρώτη φορά «ως την καταναγκαστική μαστροπεία γυναικών ή κοριτσιών από το εξωτερικό για ανήθικους σκοπούς». Το 1910, υιοθετήθηκε η Διεθνής Σύμβαση για την καταστολή του φαινομένου, η οποία προέβλεπε τιμωρία των δραστών. Αυτές οι συμβάσεις βέβαια, απαγόρευαν το συγκεκριμένο εμπόριο και την εκμετάλλευση μόνο των λευκών γυναικών. Το 1921, υπογράφηκε στη Γενεύη η Διεθνής Σύμβαση περί καταστολής της

² Α. Δημητρόπουλος.

σωματεμπορίας παιδιών και γυναικών. Το 1933, με την υποστήριξη του Συμφώνου της ΚτΕ, υπογράφηκε η Σύμβαση για την καταστολή της Διακίνησης ενήλικων γυναικών, η οποία δέσμευε τα κράτη μέλη να διώκουν και να τιμωρούν διακινητές. Απώτερος σκοπός της σύμβασης βέβαια ήταν η εξάλειψη της ιδέας υπέρ της νομιμοποίησης της πορνείας. Το 1937, υπήρξε το Σχέδιο Συνθήκης. Η Σύμβαση του 1949 επέκτεινε το πεδίο εφαρμογής (Σύμβαση των Η. Ε.). Η συγκεκριμένη σύμβαση δεν αναφέρεται συγκεκριμένα σε κάποια φυλή, φύλο ή ηλικία³.

Τα πρώτα κείμενα για την καταπολέμηση της εμπορίας γυναικών (Τελική διακήρυξη της Συνόδου Κορυφής των αρχηγών των κρατών μελών, Οκτώβριος 1997, Στρασβούργο) διακήρυτταν πως όλες οι μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης των γυναικών συνιστούν απειλή για την ασφάλεια των πολιτών και για τη δημοκρατία στην Ευρώπη.

Ολοκληρώνοντας αυτή τη σύντομη αναφορά στις νομοθετικές προσπάθειες αναχαίτισης του φαινομένου, είναι απαραίτητη η αναφορά στο πρωτόκολλο του Παλέρμο (Δεκέμβριος 2000)⁴. Πρόκειται για πρωτόκολλο που αφορά την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ειδικά γυναικών και παιδιών, το οποίο συμπληρώνει τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε (για το διακρατικό οργανωμένο έγκλημα στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 179 και 181^α της Συνθήκης). Το πρωτόκολλο του Παλέρμο εφαρμόζεται από τον Ιούλιο του 2006 και φέρνει στο επίκεντρο τη σημασία της προστασίας και βοήθειας προς τα θύματα αλλά και τη διακρατική συνεργασία. Ορίζει τα παιδιά ως μια ειδική περίπτωση (απαιτούνται μόνο δύο στοιχεία για την ποινική δίωξη). Υποχρεώνει τα κράτη μέλη, μεταξύ άλλων, να λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά μέτρα και να επιδιώξουν την ποινική δίωξη των υπεύθυνων για πράξεις εμπορίας ανθρώπων. Σύμφωνα με το πρωτόκολλο, ως «Εμπορία ανθρώπων ορίζεται η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, απόκρυψη ή η

³ Φανή Γαλατσοπούλου, Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο Μπροστά στην Πρόκληση της Εμπορίας Ανθρώπων, Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Απρίλιος 2013

⁴ Απόφαση 2006/618/ΕΚ για τη σύναψη της ΕΕ του πρωτοκόλλου για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ειδικά γυναικών και παιδιών, το οποίο συμπληρώνει τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος, στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 179 και 181α της Συνθήκης. Απόφαση 2006/619/ΕΚ για τη σύναψη από την ΕΕ του πρωτοκόλλου για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ειδικά γυναικών και παιδιών, το οποίο συμπληρώνει τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος, στο πεδίο εφαρμογής του τίτλου IV του μέρους III της Συνθήκης

παραλαβή ατόμων, μέσω απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης, εξαπάτησης, κατάχρησης εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή μέσω πληρωμής ή ωφελημάτων για την εξασφάλιση της συμφωνίας ατόμου που ασκεί έλεγχο επί άλλου με σκοπό την εκμετάλλευση. Με τον όρο παιδιά εννοούνται τα άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών και με τον όρο εκμετάλλευση νοείται η εκμετάλλευση της εκπόρνευσης τρίτων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, καταναγκαστικής παροχής εργασίας ή υπηρεσιών, η δουλείας ή άλλες πρακτικές παρεμφερείς προς τη δουλεία, τη δουλοπαροιμία ή την αφαίρεση οργάνων».

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΛΑΤΗ

Θεωρώντας τη σημασία του πελάτη ένα βασικό παράγοντα διαίωνισης κι αύξησης της εμπορικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης, θα ήταν απαραίτητο να επισημανθεί, ότι ο πελάτης αποτελεί απαραίτητη μεταβλητή στη σχέση των δραστών και των θυμάτων τους. Όπως κάθε άλλη συναλλαγή εξάλλου, όλα αφορούν τη ζήτηση και την προσφορά. Ο πελάτης λοιπόν, είναι αυτός που διαμορφώνει τη ζήτηση. Διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο τόσο στην πορνεία και την πορνογραφία, όσο και στην αύξηση της ανθρώπινης διακίνησης λόγω των σεξουαλικών απωθημένων και ανασφαλειών που διαθέτει ο καθένας.

Με δημοσίευσμά της, στις 10 Ιουνίου 2015, η εφημερίδα *La Libre* στο Παρίσι, αναφέρει την επιθυμία της χώρας να δρομολογήσει την ποινικοποίηση του πελάτη. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία άλλων κρατών της Ευρώπης, τα οποία καταδικάζουν την πορνεία.

Ο πελάτης καταδικάζεται στη Σουηδία από το 1999 με 6 χρόνια φυλάκιση (2 χρόνια για εκπόρνευση ανήλικου), η Νορβηγία από το 2009 με εξάμηνη φυλάκιση (συνέβαλε στη μείωση της πορνείας κατά 22% και πάνω από 1.500 άτομα αναγκάστηκαν να πληρώσουν πρόστιμα) και η Ισλανδία (με 1 χρόνο φυλάκιση και 2 χρόνια αν εμπλέκει ανήλικους). Από το 2008, καταδικάζεται στην Βόρειο Ιρλανδία, όπου το πρόστιμο ανέρχεται στα 1.400€ και 1 χρόνο φυλάκιση.

Οι προσεγγίσεις με επίκεντρο τον άνθρωπο, οι κοινωνικές πολιτικές και η διεθνής συνεργασία είναι βασικές στην καταστολή της ανθρώπινης

εκμετάλλευσης. Δε θα μπορούσαν όμως να είναι η μόνη λύση για την αντιμετώπισή της. Η εμπορία αναπτύσσεται σε περιοχές όπου υπάρχει ζήτηση, όπου, με λίγα λόγια, υπάρχουν αρκετοί πελάτες-δέκτες των υπηρεσιών που οι ίδιοι καθορίζουν. Όπως το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο χρειάζεται περισσότερες αλλαγές, έτσι και η συνείδηση και οι αξίες της σύγχρονης κοινωνίας. Η μορφή της σύγχρονης δουλείας δεν εξαρτάται αποκλειστικά από οποιαδήποτε πολιτική βούληση, όσο από τη συνειδητοποίηση και την προσωπική δέσμευση κάθε ατόμου. Αν ο ρόλος του πελάτη δεν ποινικοποιηθεί, τότε φαινομενικά επιτρέπεται η επιβολή των εκάστοτε επιθυμιών ενός ατόμου στις ζωές άλλων. Όσο οι κοινωνίες αλλάζουν, τόσο αλλάζουν οι ανάγκες, τα απωθημένα και τα «θέλω» των πολιτών της.

Βέβαια, δεν είναι μόνο ο πελάτης υπόλογος για την αποκρουστική αντιμετώπιση και εκμετάλλευση εκατομμυρίων. Οι περισσότεροι άνθρωποι, άντρες και γυναίκες δυστυχώς, αντιμετωπίζουν τα θύματα της εμπορίας με προκατάληψη και αδιαφορία (στην καλύτερη περίπτωση). Τα θύματα είναι η απόδειξη της χαμένης μας ηθικής, της αδυναμίας αυτοελέγχου και της αένης «ανάγκης» επιβεβαίωσης και επικράτησης στα παιχνίδια εξουσίας μεταξύ των δύο φύλων (εφόσον τα θύματα είναι στην πλειονότητά τους γυναίκες) καθώς και της ανοχής όλων στην απερίγραπτη πραγματικότητα που ζουν καθημερινά τα θύματα της ανθρώπινης σεξουαλικής εκμετάλλευσης, επιβιώνοντας. Είναι επίσης η πιο πρόδηλη απόδειξη της ανισότητας των δύο φύλων.

Για την προστασία των θυμάτων λοιπόν, τόσο τα συμβαλλόμενα κράτη, όσο και κάθε φυσικό πρόσωπο θα πρέπει να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση κάθε μορφής ανθρώπινης εκμετάλλευσης. Η προσπάθεια επικεντρώνεται κυρίως στη συνεργασία των κρατών για το συγκεκριμένο πρόβλημα και στην αντίδραση της κοινωνίας. Δεν αφορά έναν άνθρωπο, αλλά εκατομμύρια ζωές, τόσες ώστε να μη μπορούν να υπολογιστούν με ακρίβεια. Δεν πρόκειται για αριθμούς, αλλά για παιδιά που στερούνται την αθωότητά τους με τον πιο βάνανσο τρόπο και για γυναίκες και άντρες που στερήθηκαν μια ευκαιρία να ζήσουν ελεύθερα και χωρίς φόβο. Δεν αφορά πλέον την καταστολή του εγκλήματος, αλλά την αντιμετώπισή του, η οποία περιλαμβάνει και την πρόληψη. Είναι πρωταρχικό να αντιμετωπιστούν οι παράγοντες που καθιστούν

τα άτομα ευάλωτα στην εμπορία, όπως για παράδειγμα η φτώχεια και η ανισότητα.

Οι έννοιες της δουλείας και της διακίνησης ανθρώπων με σκοπό την εμπορική σεξουαλική τους εκμετάλλευση έχουν αναγνωρισθεί στο διεθνές εθνικό δίκαιο. Πιθανόν, όπως έχει ήδη προταθεί, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του εγκλήματος, θα ήταν απαραίτητη η προσφυγή στα κείμενα σχετικά με τη δουλεία κι όχι μόνο των σύγχρονων διεθνών κειμένων. Ποινικά, είναι επίσης σημαντικός ο ορισμός που καθιερώθηκε με το πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών.

Μετανάστευση και εμπορία

Η παράνομη διακίνηση ανθρώπων συχνά συγχέεται με την παράνομη μετανάστευση. Για τον πιο σωστό διαχωρισμό τους, θα ήταν προτιμότερη η εξέτασή του δικαίου με τη βοήθεια της Κοινωνιολογίας. Σύμφωνα με την κα. Τριανταφυλλίδου Α., η πολιτική της νόμιμης και παράνομης μετανάστευσης, η οποία ακολουθείται στην Ελλάδα, είναι μία από τις αιτίες διευκόλυνσης της διακίνησης ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευσή τους.

Είναι ένα έγκλημα με ιδιαίτερη οργάνωση, που θα μπορούσε να παρομοιαστεί με αυτό της μαφίας. Οι δράστες, λειτουργώντας ως ελεύθεροι επιχειρηματίες προέρχονται, όπως και τα θύματα, από όλες τις κοινωνικές τάξεις, από κάθε χώρα, κάθε φυλή και συμμετέχουν σε αυτά τόσο άντρες όσο και γυναίκες. Ορισμένοι χρησιμοποιούν την εξουσία, τη θέση και τα προνόμιά τους, ώστε να ελέγξουν το συγκεκριμένο εμπόριο που βρίσκεται σε άνθηση. Κάποιοι δρουν μόνοι τους, πιθανόν έχουν τη δική τους επιχείρηση, ίσως ανήκουν σε κάποια συμμορία ή δίκτυο, μπορεί να είναι ιδιοκτήτες αγροκτημάτων, χώρων εστίασης, ισχυρά εταιρικά στελέχη, αστυνομικοί, εκπρόσωποι κυβέρνησης, σύντροφοι, μέλη της οικογένειας του θύματος ή οι ίδιοι του οι γονείς.

Οι διεθνικές οργανωμένες εγκληματικές ομάδες έχουν καθορισμένα δρομολόγια και περιοχές. Βρίσκουν τρόπους παράνομης απόκτησης εγγράφων και θεωρήσεων εισόδου και καταφέρνουν να περνούν ανεξέλεγκτα τα εθνικά σημεία. Συνήθως, οι διακινητές με σκοπό τη σεξουαλική και οποιαδήποτε άλλη μορφή ανθρώπινης εκμετάλλευσης, χρησιμοποιούν τα δρομολόγια της παράνομης

μετανάστευσης, με αποτέλεσμα πολλά από τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων να διώκονται κι όχι να προστατεύονται. Έτσι, η έννοια της εμπορίας ανθρώπων συγχέεται με την παράνομη μετανάστευση.

Το θύμα λοιπόν συγχέεται με τον παράνομο μετανάστη. Έτσι, συλλαμβάνεται λόγω παράνομης εισόδου ή παραμονής σε ένα κράτος. Αυτό συμβαίνει γιατί τα θύματα διακινούνται από χώρα σε χώρα κι «εργάζονται» σε αυτήν, ακόμα και μετά τη λήξη των ταξιδιωτικών θεωρήσεων που έχουν δοθεί από τους διακινητές τους.

Υπάρχουν βασικές διαφορές μεταξύ των δύο μορφών εκμετάλλευσης. Πρώτον, δεν είναι απαραίτητο για ένα άτομο να περάσει τα σύνορα μιας χώρας για να χαρακτηριστεί θύμα της ανθρώπινης εμπορίας και στην περίπτωση που αυτό συμβεί, δε γίνεται με την εκούσια συναίνεσή του. Επίσης, υφίσταται εκμετάλλευση κατ' επανάληψη και δεν έχει στην κατοχή του τα προσωπικά του έγγραφα. Επομένως, βρίσκεται υπό τον έλεγχο του διακινητή ακόμα και μετά την άφιξή του στον προορισμό. Σε αντίθεση με τον παράνομο μετανάστη, ο οποίος επέλεξε τη μεταφορά του και η σχέση του με τον μεταφορέα λήγει μόλις φτάσει στον προορισμό του. Επιπλέον, στην περίπτωση του παράνομου μετανάστη, υπάρχει η περίπτωση να του χορηγηθούν πλαστά έγγραφα (ταυτότητα, άδεια παραμονής) για την παραμονή του στη χώρα.

Το Πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών για την εμπορία ανθρώπων είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη διεθνή συνεργασία. Υπογράφοντας και κυρώνοντας το Πρωτόκολλο, τα κράτη υποχρεούνται να αναγνωρίσουν την εγκληματική φύση της πράξης και να παράσχουν βοήθεια στα θύματα. Η Ελλάδα κύρωσε το συγκεκριμένο Πρωτόκολλο στις 16 Ιουνίου 2010 υπογράφοντας τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Η Σύμβαση συσχετίζεται όχι μόνο με την εμπορία ανθρώπων, αλλά και με τη μάχη κατά της τρομοκρατίας και τη διαχείριση της παράνομης μετανάστευσης.

Το κοινό σημείο της παράνομης μετανάστευσης και της ανθρώπινης εμπορίας είναι λοιπόν η παράνομη διέλευση προσώπων. Και τα δύο ζητήματα ασφαλείας αποτελούν βασικό κριτήριο για τη διαμόρφωση εξωτερικής πολιτικής. Η συγκέντρωση μεγάλων αριθμών ανθρώπων οδηγεί σε διαφορετικές εθνικές ξενοφοβικές πολιτικές, οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε συγκρούσεις τόσο ηθικές όσο και κοινωνικές.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΣΗΜΑΔΙΑ:

Οποιοσδήποτε ενδιαφερθεί για την ανθρώπινη εκμετάλλευση και συγκεκριμένα την εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση, μπορεί να αναζητήσει και να εντοπίσει εύκολα τα σημάδια και τις συμπεριφορές που συνήθως αφορούν τους ανθρώπους που εμπλέκονται ή υφίστανται κάποιου είδους εκμετάλλευση. Θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό να γνωρίζει ο καθένας τα βασικά μοτίβα και τις συμπεριφορές των θυμάτων, καθώς θα μπορούσε να συναντήσει και να αναφέρει οποιαδήποτε ύποπτη κατάσταση, βοηθώντας ουσιαστικά να σωθεί η ζωή ενός ανθρώπου τουλάχιστον. Οι περισσότεροι, αν όχι όλοι, έχουμε βρεθεί κοντά σε κάποιο θύμα, χωρίς να το γνωρίζουμε.

Κάθε περίπτωση διαφέρει. Για να εντοπίσει κάποιος τα σημάδια, θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή και στις κοινωνικές ή πολιτιστικές διαφορές. Βέβαια, αν αφορά οποιονδήποτε ανήλικο, κάτω των 18 ετών, ακόμα κι αν ο ίδιος έχει «επιλέξει» να εκδίδεται, ή συμμετέχει σε οποιαδήποτε σεξουαλική δραστηριότητα, ακόμα κι αν δε δέχεται απειλές, αν εξαναγκάζεται ή αν καταπιέζεται, αυτό αυτόματα θεωρείται εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση.

Αρχικά, το άτομο που υφίσταται εκμετάλλευση παρακολουθείται συνεχώς ή τουλάχιστον έτσι πιστεύει και νιώθει. Επομένως, ακόμα κι αν ρωτήσουμε ευθέως αν είναι καλά, αν χρειάζεται κάτι, το πιθανότερο είναι να μας αποφύγει, να δώσει απαντήσεις που τις έχουν υπαγορεύσει άλλοι ή να μην αντιδράσει καθόλου. Η γυναίκα που χρησιμοποιείται, για παράδειγμα, δεν έχει απόλυτη ελευθερία κινήσεων, δε μπορεί να επιλέξει τους «πελάτες» της, τις υπηρεσίες που θα παρέχει και δεν ορίζει την τιμή της. Η σωματική και η ψυχική της υγεία δε διαπραγματεύονται. Στην Ελλάδα, ακόμη και σήμερα, παρά την ενημέρωση από τις εθνικές και διεθνείς ΜΚΟ, επικρατεί η ψευδαίσθηση ότι μια κοπέλα που εργάζεται σ' αυτόν τον τομέα είναι εκεί από δική της επιλογή. Στην πραγματικότητα, ο αριθμός των γυναικών που εκδίδονται από επιλογή είναι πολύ μικρός.

Επιστρέφοντας στα σημάδια και στις ύποπτες συμπεριφορές, ουσιαστικά θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε τα εξής: εργασία - ασυνήθιστη συμπεριφορά - ψυχολογική κατάσταση - κακή υγιεινή - εθισμός - έλλειψη ελέγχου.

Ως προς την εργασία, συνήθως το θύμα δεν έχει ελευθερία κινήσεων. Δε μπορεί δηλαδή να φύγει και να γυρίσει οποιαδήποτε ώρα. Είναι συνήθως μικρή σε ηλικία κι έχει πολλές σεξουαλικές σχέσεις, δουλεύει σε οποιοδήποτε τμήμα της βιομηχανίας του σεξ, πληρώνεται ελάχιστα έως καθόλου και συνήθως θεωρεί πως χρωστάει πολλά

χρήματα σε κάποιον για αδιευκρίνιστο λόγο. Αν και τις περισσότερες φορές τα άτομα που βρίσκονται υπό εκμετάλλευση δεν αναφέρουν ή αποκρύπτουν πού μένουν, στο χώρο διαμονής τους υπάρχει αρκετή «ασφάλεια» και πιθανόν να εργάζεται εκεί όπου μένει. Επιπλέον, αναγκάζεται να δουλεύει χωρίς διάλειμμα ή ρεπό.

Η ασυνήθιστη συμπεριφορά που πρέπει να παρατηρείται είναι η εξής: φαίνεται φοβισμένη, βρίσκεται σε ένταση, σε κατάθλιψη, έχει έντονες αντιδράσεις, (ξεσπάσματα), μπορεί να γίνεται παρανοϊκή. Όσον αφορά την παρουσία της, πιθανόν να φαίνεται εξουθενωμένη και η προσωπική της υγιεινή να είναι χαμηλή, φαίνεται υπό την επήρεια ή είναι ξεκάθαρο πως έχει εθιστεί στα ναρκωτικά. Βασικό στοιχείο για τον έλεγχο των θυμάτων από τους διακινητές πολλές φορές, είναι η εξαναγκαστική χορήγηση βαριών ναρκωτικών, όπως η ηρωίνη, με σκοπό τον ευκολότερο και γρηγορότερο χειρισμό των θυμάτων τους. Το θύμα είναι επίσης πολύ πιθανόν να εμφανίζει σημάδια κακοποίησης, βιασμού, βασανιστηρίου.

Βασικές παρατηρήσεις και σημάδια πως ένα άτομο υφίσταται εκμετάλλευση είναι πως συχνά παρακολουθείται, δεν κρατά πάνω του χρήματα ή/και προσωπικά του έγγραφα και γενικότερα δεν έχει στην κατοχή του πολλά πράγματα. Αυτό παρατηρείται συχνότερα στα θύματα της καταναγκαστικής επαιτείας όσο και στα θύματα του trafficking.

Γενικά, τα άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο ως θύματα οποιασδήποτε μορφής εκμετάλλευσης, δεν αναφέρουν προσωπικές πληροφορίες, όπως πού μένουν, με λίγα λόγια δε δίνουν στοιχεία. Πιθανόν δε γνωρίζουν πού ακριβώς βρίσκονται και φαίνεται να μην έχουν αίσθηση του χρόνου. Σε περίπτωση που έρθουν σε επικοινωνία με κάποιον μοιράζονται ατελείς ιστορίες, πιθανόν φανταστικές, οι οποίες συνήθως δεν έχουν λογική. Αυτό συμβαίνει γιατί προστατεύουν το άτομο που τους βλάπτει. Ακόμα κι αν μπορέσουν να έρθουν σε επαφή με την αστυνομία, το πιο πιθανό είναι να μην αναζητήσουν βοήθεια. Τα εγκληματικά δίκτυα φροντίζουν να γνωρίζει το θύμα τους πως διαθέτουν σχέσεις με την αστυνομία και πως σε περίπτωση που προσπαθήσουν να ζητήσουν βοήθεια, το μόνο που θα συμβεί είναι να γνωστοποιηθεί στους ίδιους και να βάλει έτσι σε κίνδυνο είτε το ίδιο θύμα είτε τα αγαπημένα της πρόσωπα. Σ' αυτό παίζει σπουδαίο ρόλο, δυστυχώς, η διαφθορά σε κάθε κρατικό μηχανισμό, από έναν απλό αστυνομικό, ένα φύλακα συνόρων μέχρι και τα μέλη μιας κυβέρνησης.

Διαφθορά

Σύμφωνα με την Ε.Ε., η διαφθορά οφείλεται στην αστάθεια της δημοκρατίας.

Επίσης, σε πολλές περιοχές, όπως για παράδειγμα στα Βαλκάνια, η διαφθορά ανθεί λόγω των διακρατικών συγκρούσεων και λόγω της νομοθεσίας των κρατών αυτών. Άλλο ένα παράδειγμα, είναι αυτό των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης. Υπάρχει διαφθορά λόγω των πολιτικών αλλαγών και των οικονομικών διαφορών κι επιπλέον, λόγω της δύσκολης μετάβασης από τον κομμουνισμό στη δημοκρατία (με άλλα λόγια την είσοδο της χώρας σε μια διαφορετική οικονομία). Η διαφθορά εμπλέκει κυρίως νομικούς φορείς και το μέσο αστυνομικό. Η παθητικότητα βέβαια πολλών δεν είναι απόδειξη διαφθοράς. Φαίνεται όμως η έλλειψη γνώσεων, επαγρύπνησης και κινητοποίησης και κυρίως η αδιαφορία, ο εγωκεντρισμός και η παραίτηση.

Η διαφθορά αφορά και τα διάφορα έγγραφα, τη δημιουργία και την παροχή τους καθώς είναι κύριο κι απαραίτητο στοιχείο για ολόκληρη τη διαδικασία της εμπορίας ανθρώπων. Υπάρχουν οι ψεύτικες ταυτότητες, οι οποίες χρησιμοποιούνται από θύματα αλλά δεν ανήκουν σε κάποιο φυσικό πρόσωπο, ζωντανό ή νεκρό, και οι ταυτότητες που ανήκουν σε κάποιον άλλο χρησιμοποιώντας παράλληλα και διάφορα διαπιστευτήρια (πιστοποιητικό γέννησης κλπ.). Φυσικά χρησιμοποιούνται και οι ταυτότητες που έχουν κλαπεί. Υπάρχει σαφώς και η επιλογή της αντικατάστασης. Δηλαδή, η περίπτωση όπου δύο φυσικά πρόσωπα δέχονται να ανταλλάξουν την ταυτότητά τους για ένα χρονικό διάστημα (in vivo) αλλά και η αντικατάσταση (post mortem) περιορισμένου χρόνου, όπου πάλι, δύο άτομα αλλάζουν εθελοντικά ταυτότητες, από τα οποία το ένα πρόκειται να πεθάνει.

Τα έγγραφα που παρέχονται συνήθως και χρησιμοποιούνται για την ευκολότερη μετακίνηση των θυμάτων είναι συνήθως οι τουριστικές θεωρήσεις (visa), αλλά και οι θεωρήσεις για μεγάλο χρονικό διάστημα παραμονής.

Πρόσφατα, με βάση μίας έκθεσης του ΔΟΜ (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης)⁵, παρατηρήθηκε η εμφάνιση νέων σωματεμπόρων, νεαρών σε ηλικία, με καταγωγή από Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Μολδαβία, οι οποίοι δίνουν προτεραιότητα στην εξαγορά των αρχών, της αστυνομίας, στρατιωτικών, πολιτικών και προσωπικού των πρεσβειών. Βασικός τους στόχος είναι η διευκόλυνση της διακίνησης των θυμάτων τους και οι εύκολες λύσεις σε περίπτωση ανάγκης (εύρεση «ασφαλών» τοποθεσιών).

⁵ Ιστότοπος για περισσότερες πληροφορίες <https://greece.iom.int/>

Είναι κατανοητό πως χωρίς τη συμμετοχή και ανοχή βασικών φορέων και προσώπων, η «δουλειά» του διακινητή δε θα μπορούσε να ολοκληρωθεί και να συνεχιστεί. Είναι πρωταρχική η υιοθέτηση ενός συστήματος ενάντια στη διαφθορά.

Διαπιστώνεται πως τα κράτη δε φαίνονται ιδιαίτερα πρόθυμα να τηρήσουν τις συμβάσεις που έχουν υπογράψει και τις δεσμεύσεις που τις συνοδεύουν ή να εκσυγχρονίσουν τις νομοθεσίες τους, όπου αυτό είναι επιτακτικό. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, τα δικαστήρια αντιμετωπίζουν θεωρητικές δυσκολίες, καθώς οι παγκόσμιες εξελίξεις επιτάσσουν συνεχώς αλλαγές στη νομοθεσία. Εφόσον οι μάρτυρες είναι αμφισβητήσιμοι και τα θύματα φοβούνται, λόγω των εγκληματικών δικτύων ή/και λόγω της πιθανής απέλασής τους. Επίσης, ο πελάτης είναι αόρατος. Το σημαντικότερο βέβαια, είναι ο ελλιπής έλεγχος και η κοινωνική υστεροβουλία ως φαινόμενα της κρατικής διαφθοράς. Είναι ο λόγος που η εμπορία ανθρώπων ανθεί όλο και περισσότερο.

Σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση του *trafficking* έχουν και τα Μ.Μ.Ε. Συνήθως, παρατηρείται στην ελληνική πραγματικότητα η προσπάθεια των μέσων να λογοκρίνουν την ανθρώπινη διακίνηση ως απόρροια σημαντικών κοινωνικών φαινομένων κι έλλειψη πολιτικής βούλησης. Αντίθετα με τη μέχρι τώρα δράση τους, θα ήταν πολύ πιο εποικοδομητικό να δώσουν βάρος στην ευαισθητοποίηση και επαγρύπνηση του κοινού. Τις τελευταίες δεκαετίες, το θέμα παρουσιάστηκε στο κοινό αφήνοντας λανθασμένα συμπεράσματα για τα θύματα και τη δράση των εγκληματικών δικτύων. Προφανώς, τα μέσα ενημέρωσης, όπως και οι αρμόδιες υπηρεσίες (αστυνομία, φύλαξη στα σύνορα), δε διαθέτουν τις απαραίτητες πληροφορίες, την απαραίτητη κατάρτιση και γνώση για να μπορέσουν να σχηματίσουν και να μεταδώσουν την πλήρη εικόνα.

Η προσαρμογή των εγκληματικών δικτύων και η τεχνολογία

Τα εγκληματικά δίκτυα κι όσοι επωφελούνται από τη συνεργασία μαζί τους με την αποδοχή χρηματικών ποσών και υπηρεσιών, γνωρίζουν πώς να προστατεύονται. Προσαρμόζονται στην εκάστοτε σύγχρονη πραγματικότητα. Συνήγοροι θυμάτων επισημαίνουν την τάση των σωματεμπόρων να χρησιμοποιούν πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης για να εντοπίσουν και να στρατολογήσουν τα θύματά τους. Αλίμονο, είναι ιδιαίτερα εύκολο να στοχοποιήσουν ένα άτομο ως το επόμενο προϊόν τους. Πλέον, όλοι αυτοπροβάλλονται στο διαδίκτυο επιθυμώντας συνεχώς όλο και περισσότερη προσοχή, δίνοντας όλο και περισσότερες πληροφορίες για τους ίδιους και τη ζωή τους.

Δυστυχώς, πολλές φορές αυτό οδηγεί στη στρατολόγησή τους από τα εγκληματικά δίκτυα, τα οποία έχουν άμεση πρόσβαση σε προσωπικά τους δεδομένα και πληροφορίες. Βέβαια, η τεχνολογία τους παρέχει κι άλλα προτερήματα. Όλα είναι πιο εύκολα και γρήγορα. Από την εύρεση θυμάτων, τη μεταφορά τους, την παροχή πλαστών εγγράφων και την ασφάλεια των συναλλαγών τους έως και τη διατήρηση της ανωνυμίας τους. Η μεγαλύτερη παγίδα των σύγχρονων εγκληματικών δικτύων είναι οι ιστοσελίδες της πορνογραφίας. Το νέο μέσο ελέγχου των θυμάτων και των νέων στην πορνογραφία είναι η γρήγορη απόκτηση χρημάτων. Μάλιστα, μια νέα μέθοδος των διακινητών είναι η πληρωμή των θυμάτων τους. Τα ελάχιστα ποσά που λαμβάνουν ως πληρωμή δημιουργούν στα θύματα τη ψευδαίσθηση, πως με κάποιον τρόπο δεν είναι πλέον αντικείμενα εκμετάλλευσης. Με αυτόν τον τρόπο, οι εγκληματίες, όχι μόνο ελέγχουν καλύτερα τα θύματά τους, αλλά τα ελέγχουν με απόλυτη ηρεμία και αυτοπεποίθηση πως δε θα δραπετεύσουν από την πραγματικότητα που εκείνοι έχουν δημιουργήσει γύρω τους. Οι σωματέμποροι συνεχίζουν να στηρίζουν τα κέρδη τους στις ελπίδες των ανθρώπων για μια καλύτερη ζωή.

Επιπλέον, πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι το 40% της πορνογραφίας που υπάρχει στο διαδίκτυο αναπαριστά τη βία κατά των γυναικών. Κορίτσια ηλικίας 18 ετών και κάτω, που δεν έχουν προλάβει να γνωρίσουν τα σώματά τους και να σχηματίσουν την προσωπικότητά τους, επηρεάζονται από τη σύγχρονη εικόνα του σεξ και προσπαθούν να μιμηθούν όσα βλέπουν, στην προσπάθειά τους να ξεχωρίσουν ή να αποκτήσουν τον έλεγχο...Πέρα από την έννοια του έρωτα, επηρεάζεται και διαστρεβλώνεται η εικόνα της γυναίκας στο μυαλό του άντρα. Οι σεξουαλικές σχέσεις αφορούν πλέον τη χρήση της γυναίκας ως αντικείμενο και επικρατούν οι σχέσεις βίας. Όλα αυτά ευνοούν τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την «επιχείρηση» των διακινητών, δημιουργώντας μια συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση όλο και πιο «απαιτητικών» υπηρεσιών.

Ο βασικός λόγος επιλογής να δημιουργήσω και να συμπεριλάβω το παράρτημα στην παρούσα εργασία είναι η ύπαρξη ενός σύγχρονου σκλαβοπάζαρου. Είναι πιθανά η πιο έντονη απόδειξη της βάνανσης πραγματικότητας παιδιών και νεαρών γυναικών και η έκφανση της πιο αποκρουστικής πτυχής των ανθρώπων.

Η αγορά της Αριζόνα (Arizona Market) βρίσκεται στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Ακόμα και μια απλή αναζήτηση για τη συγκεκριμένη «αγορά» δεν παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες για την ανθρώπινη εκμετάλλευση που λάμβανε χώρα στο συγκεκριμένο σημείο. Δημιουργήθηκε και υποστηρίχθηκε από τη Διεθνή κοινότητα

(IC) για την υποστήριξη της τοπικής οικονομίας. Ο λόγος δημιουργίας της ήταν η αρωγή στην οικονομική και πολιτική ανάπτυξη μετά τον πόλεμο, ο οποίος τελείωσε το 1995 και διήρκησε τέσσερα χρόνια. Η Βοσνία βέβαια δεν είχε πληγεί μόνο από τον πόλεμο, αλλά και από τη μετάβασή της από τον κομμουνισμό προς τη δημοκρατία. Οι ΗΠΑ υποστήριξαν οικονομικά την αγορά με το Πεντάγωνο να δαπανεί χρήματα ως δωρεά για τις εγκαταστάσεις. Ξεκίνησε επομένως, ως μια πολυεθνική συνεργασία με σκοπό τη συνύπαρξη, μεταξύ άλλων. Η ιδέα ήταν η δημιουργία ενός σημείου, όπου Σέρβοι, Κροάτες και Βόσνιοι θα μπορούσαν να συναναστρέφονται με την «προστασία» της ουδετερότητας του εμπορίου.

Ήταν μέρος, όπου άντρες από την περιοχή εμπορεύονταν αγαθά. Ήταν μέρος, όπου άντρες έφερναν γυναίκες, τις οποίες εμπορεύονταν, όπως τα ναρκωτικά, ή τους διάφορους εξοπλισμούς. Όλα αυτά τα χρόνια, γυναίκες πωλούνταν σε δημοπρασίες και πλειστηριασμούς, επανειλημμένα μέσα σε μία μέρα και σε διαφορετικούς αγοραστές. Καθώς συζητούνταν νόμοι υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα, στην αγορά της Αριζόνα, αυτοί δεν ίσχυαν πουθενά. Είναι το μεγαλύτερο παράδειγμα του ευτελισμού της ουσίας του ανθρώπου, της νοητής υπεροχής του φύλου και της τρομακτικής σκληρότητας που μπορεί να διαθέτει ο άνθρωπος.

Όποια κι αν είναι η περιγραφή ή ο ορισμός της διακίνησης ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευσή τους, το έγκλημα παραμένει το ίδιο. Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα να μνημονεύσω τον Victor Hugo και την εξής παρατήρηση: «Λέμε ότι η δουλεία έχει εξαφανιστεί από τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, αλλά αυτό δεν ισχύει. Η δουλεία εξακολουθεί να υπάρχει, αλλά τώρα ισχύει μόνο για τις γυναίκες και το όνομά της είναι η πορνεία». Βέβαια η σημερινή κοινωνία δεν εκμεταλλεύεται μόνο τις γυναίκες, αλλά και παιδιά και οποιονδήποτε άνθρωπο βρεθεί στην παραμικρή ευάλωτη θέση και κατάσταση. Όπως ανέφερε κι ο Γερμανός φιλόσοφος, Βόλφγκανγκ Γκάιτε, «η γνώση δεν είναι αρκετή, πρέπει να τη χρησιμοποιήσουμε. Η προθυμία δεν είναι αρκετή, πρέπει να ενεργήσουμε».